۹۰

Ketabton.com

پښتو متلونه

ټولونه او تحلیل

د

S.STHORBURN

ژباړه او بیالیکنه

د شیر محمد کریمی

خپروونکی

دافغانستان دعلومو اکادمی

دژبو او ادبیاتو علمی او تحقیقی مرکز

پښتو ټولنه

د فولکلور او شفاهی ادب لوی مدیریت

۱۳۶۰

د چاپ ځای : گوندی مطبعه

د چاپ شمیر : ۱۰۰۰

PROPERTY OF ACKU
1508

سریزه

دافغانستان علوموا کادمی دژبو او دبیاتو علمی او تحقیقی مرکز د فولکلورلوی مدیریت ویاړی چی د خپل مترقی اووګړنی دولت دکلتوری پالیسی‌له مخی‌داولس‌دادبیاتوډیر ارزښتمند آثار خپل ملت ته په چاپی ډول وړاندی کوی اوداولس دکولتوردغنا سبب کیږی،دغه کتاب‌چی دپښتوژبی متلونه پکی‌راټول شویدی دپښتوشفاهی‌ادب وړیوه مجموعه ده .

دغه متلونه چی په دی مجموعه کی خوندی شوی داولس هغه لویی خبری دی چی په هره جمله کی یی لوی مفهوم پروت دی.ښه به داوی چی دمتلونو دارزښت ، منځ ته راتګ او نورو ځینو خصوصیاتو یی څه خبری وشی .

دهر ملت او ټولنی تاریخ ددوی دروحیاتو ښکارندویی کوی او د نفسی خصوصیاتو هنداره ده ، دیوه ملت لوړتوب اوکښته توب د هماغه ملت دروحیاتو او احساساتو اغیزه او نتیجه ده دټولنو په ټولنیز نفس کی دوه علتونه ډیر مهم دی اول وراثت او دوهم محیط هر محیط ځانته اغیزی لری اخلاق او دودونه ، جزبات نفسیات او نور ټول دانسان مادی او معنوی خصوصیات دچاپیریال په اختلاف تغیر کوی مثلاً : هغه اربابان چی دپښتو ــ نخواله سیمو څخه دهند ورشوګانو ته واوښتل نوهلته ددوی ټول خصوصیات وګرځیدل مګر هغه اربابان چی‌په دغو غرو کی میشته شول‌دبیلو

خصوصیاتو لرونکی دی ځکه ادبیات او ژبه شعر متلونه ، قصی او نور ادبی روایات تل دهغه ملت داجتماعی نفس اوملی خصوصیاتو هنداره وی . نوکه څوك وغواړی چی دیوه ملت ټولنیز خصوصیات او جذبات وڅیړی نودنوموړی څیړنی لپاره په ادبیاتو کی ډیر ذخایر اومواد لاسته ورتلای‌شی. دپښتنو دشفاهی ادبیاتو یومهم‌توك متلونه دی‌چی په لنډو وینا ووکی‌حکمتونه او دکټی خبری ځای شوی وی .

په متلو نو کی دملتونو دروحیاتو خواوی پرتی وی او ځینی پوهان وایی چی‌له شعر څخه هم متلونه دملتونو پرعقلیت ښه دلالت‌کوی ځکه متلونه دعوامو له تفکر څخه حکایت کوی اودعوامو په ژبه وی په مختلفو او ضاعو کی‌دتجربو نتیجی دی‌چی په لنډو کلماتو کی‌ځای شوی‌دی مثلا د پښتنو دا متل که وګورو : «جنګ‌په وسله کیږی اوننګ په غله» له نوموړی متل څخه داسی نتیجه اخستل کیږی .

دپښتنوټولنیز ژوند دوه رکنه لری :

١ـ له ځانه دفاع

٢ـ یوله بله سره په روغه ژوند کول

په پورتنی متل کی لومړنی رکن ته جنګ او دوهم رکن ته ننګ ویل شویدی ددوی عسکری احساسات په دفاعی حرکاتو کی او دننګ جذبات په خپلوی او روغه کی د ژوندانه دار مدار وو. وسله په دوی کی مهم اوغله هم‌داړتیا شی وه (١).

نوموړی ټولنیزی اړتیا دوی کرنی ته هڅول ، نویی په معاشره کی زراعتی روحیه اودکرنی قدرکول داخل‌شول . داروحیه که څه هم دزړو اریائیانو ده او په زړو کتابو کی ددوی زراعتی حالت ډیرښه څرګندشوی مګرپه پښتو نوالی کی‌خودغه روح بل‌راز شواودپښتنو دروحیاتوسره سم‌دننګ دپاره یو ه وسیله شوه اوله هغه څخه مونږ‌ته معلومیږی چی دپښتنو دټولنیز ژوند اساس ننګ ؤ . نودننګ لپاره غله او کښت ضرور ؤ او دی کیفیت د پښتو- نخوا وګړی اکثر کرونکی اوزراعت پیشه کړل .

په همدی ډول‌دپښتو هرمتل‌یوه ګټوره وجیزه ده چی‌ددوی روحیات او ټولنیز ژوند ښه ځینی ښکاری‌اودپښتنوداولسی ادب‌هغه بډایه پانګه ده چی دټولنی دژوند ټولی خواوی پکی څرګندی شوی دی: مینه اوښکلا ، وصال او بیلتون خوښی او خوا شینی ، اخلاق او تاریخ ، جغرافیه او مذهب ، اقتصاد اوعدالت ، وطنپالنه اونوری ایډیاګانی پکی ځای کړل شوی دی .

ـ متلونه دپښتنو په هره سیمه ،هرکلی او هر کور کی داولس دادب یوه مهمه او درنه برخه جوړوی چی په هره سیمه کی په خاص ډول دیوه

---

(١) وږمه ٩ کال ، اګنه ١٣٤٤ کال ، مخ ١٥

مطلب دادا لپاره ویل کیږی . او دا چی داولس دادبیاتو یوه مهمه اوارتــه برخه ده نوپه دغه وسیله کله کله متلونه دژوند ترخی په چا اسانـوی ا و کیدای شیچی دیوه متل په ویلو دخپل زړه تسکین وکړی اودغم درو نــــد پیټی له ځانه لری کړی . متل دخبرویوه لنډه جمله ده چی دمعنا په لحاظ بشپړه اودمفهوم په لحاظ عامه وی ښاغلی دوست «دپښتو داولسی ادب لاری» کتـاب کی لیکلی :«دمتل بلاغت اوفصاحت په دی کی دی چی دفورم له مخی لنډ او موجز،اودمعنا په لحاظ مستعار اوکنایه ، دافهام له مخی ساده او عام فهـم او ا ودافادی په لحاظ په هدف رسا اوسم لګیږی . » (۱)

دپورتنی عبارت له مخی ښتیا هم که چیری هرمتل تحلیل او تجزیـــه کړونو دهرمتل پــــه خوراساده الفاظو کـــــی لو ی مفهوم پـروت وی . لومړنی ویونکی ښکاره نه وی خودحکیمانه او فیلسوفانه افادیاو ارزښت له برکته داولس پرژبه جاری پاتی شوی وی اوله یوه نسله بل ته رسیږی .

دمتل پـه ویلو کیکـه شــه هم شخص مفرد غـایب یامخاطب ځایلـــری خودویونکی او اوریدونکی له خوا یی دپوهیدو مفهوم او هدف عام وی اودا چی متل یا متلونه له کومه شوی او څرنګه پیدا شوی باید وویل شی چـی دفولکلوریستانو په ګروهه متلونه هغه وخت داولس په ژبه جاری شـــوی چی داولس ژبی لادلیك په قیدنه کیوی راغلی .

متلونه چیدژبی باار زښته پانګه اود اولس دژوند پیښنو او کلتــــور هنداره ده په ژبه کی دپیدا ینښت څو لاری لری چی تر ټولو با ارزښته او مهمی لاری یی دا دی :

-دطبعی او ټولنیز وپیښنو له درکه هغوته دارزښت ور کو لو او پـــــه مستعار ډول په تیپیکو پیښنو کی دکارونی او تکرار له لاری.

دتاریخی پیښنو ددرك او انعکاس له لاری

ـ داشعارو اوسند روله لاری

ـ بیخی محدوده برخه دکتابونو له لاری

ـدمذهبی احکامو او روایاتو له لاری

ـدنورو ژبو دترجمی او اخستنی له لاری

دیرځله لنډی دمتلونوپه ځای کارول کیږیاودا حالت هغه وخت مینـــځ ته راځی چی لنډۍ له خپلی اصلی معنا څخه ووځی اوکنایی معنا افاده کړی لکه :په پتاسودی اوموخته کړماته دجواروپولی خونـدنه را کوینــــــــه داهغه وخت وی چی خپلیار په ښوښوسو غاتونو اوموخته وياو کلـــه چی ورته ادنـــیسوغاتراوړینوپه دیصورت کیکم بهاسوغاتخوندنه ورکوی او وا یـــی

ولی دی اول راته ښه سوغات راووړ . په همدی ډول دمتلونو او ادبیاتو

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری مـخ ٥٨

تر مینځ ډیر ځله اخذ او اقتباس لیدل کیږی ډیر ځله یو بیت یا مصراع د متل په ځای تکراریږی اومتل ګرځی مثلاً :

خپل وطن کشمیردی ماپردی وطن ته چیری وری * زړه مـی شو ذری ذ ری
نصیحت په غافلانو اثرنه کا* دسړی اوسپنی خوشی تکول دی

متلونه عموماً پـه ټولنو کـی پـه معیاری ژبـو خپر یـږی ، هغـه متلونه چی په معیاری ژبه وی دټولنی په هر ګوټ کی اوریدل کیږی خو د ټولنی په ځینو سیمو کی داسی متلونه هم وی چی په هغو کی دیوی لهجـی انعکاس ساتل شوی وی لکه :

چی‌رار سیږی دسوات پستی *دخوارانو به ښکاره شی‌سری پوندي (١)

ډیرځله په متلونوکی داهم لیدل‌کیږی چی‌دژبی دیو لهجی دیـو ی کلمـی په ځای په بله سیمه کی بله‌کلمه کارول‌کیږی لکه په لویدیځی لهجـی کی ګیلګی د موږی په زور غورځی .

په ختیځه کی «دګیلګی په ځای آس کارول کیږی »

په متلونو کی ډیر داسی متلونه هم شته چی سندریز خصوصیت لـری چی **دمتلونو همد غه سندریز خصوصیت دمتلونو په ارزښت کی ډیر رول لری ،په متلونو کی هرډول استعاره ،کنایه اومجاز ځای شوی دی ،خـو** سره‌له دی یی‌مفهوم اودکارونی موردبیخی څرګنددی چـی‌ایجازاو دبداعت خصوصیات یی ادبی مقبولیت عام کړی دی په پښتو ژبه کی عموماً دوه‌ډوله متلونه موندل کیږی .

١ـمنظوم متلونه

٢منثور متلـونه

دکولتوری وګړ پیژندنی له څیړنو څخه څرګنده شویده چی دهری ټولنی متلونه ځانله ځینی ارزښتونه منعکسوی اونوموړی ارزښتونه هغه ارزښتونه دی‌چی په ټول‌تاریخ کی‌دګډو تجربو له لاری‌مونږ ته‌رارسیدلـی دی (٢) متلونه چی ځینی ارزښتو نه یی دګډی بشری پوهنی زیږنده دی او کیدای شی‌په اکثرو ژبوکی یی مثالونه پیدا کړو او همدارنګه ځینی نور متلونـه شته‌چی نسبی بڼه‌لری دخاصی ټولنی کولتوری ارزښتو نـه او یـا دیوی ټاکلی دوری اړیکی تمثیلوی.

هغه متلونه چی مطلق ارزښت لری لکه :ارمان چی‌وروستی عقل ړومبی وی .

انسان تابع د احسان
اول همیانی ګوره بیانو شی را نیسه

---

(١) دپښتو داولسی ادب لاری ٥٨ مـخ
(٢) دفرهنګ مردم مجله دریم کال ٤ ګڼه ٥ مـخ

دمسلط کلتور نمایندگی کوی .
په پښتو ژبه کې ځینې داسې متلونه هم شته چې کولتوری ریښې لری او بلې ژبې ته یې ترجمه گرانه ده لکه :
پورتنی متل په یوه خاص کلتور پورې اړه لری .
لنډه دا چې متلونه دیوی ټولنې دارزښتونو ،انګیرنو او گرو هنو هنداره ده.

ځینې متلونه دټولنپو هنی دپاره دکلې حیثیت لری او له هغو څخه دیوی ټولنې دژوند دځرنگوالی په باب ډیرمعلومات ترلاسه کیدای شي .
داچې دژبواوادبیا توپوهنځی له مونږ څخه وغوښتل چې دغلام محی‌الدین افغان دشپیتم تلین په ویاړ دمتلونو دغه مجموعه خپره کړو ،دغه مجموعه چې چې همدا اوس ستاسی په واك کی ده S.S THORBurn را ټوله کړی ، تشریحات یې پرې لیکلي په انگریزی یې ترجمه کړی او د Bunnu or our Afghan Frontier په دریم فصل کې یې خوندی کړی‌دی، ددی ضبطیوه خاصه ځانګړنه داده،چې نوموړی‌تربرن له انگریزی ترجمې سر بیره د متلونو اصلی پښتو شکل هم په ځانگړی ډول په پښتو الفبې خوندی کړیدی، د ځینو متلونو په باب شرحې او په اولس کې ددغو متلونو په باب قصې اوروایات یې‌هم راټول اوخوندی کړی‌دی .
دغه مجموعه ډیرداسې متلونه لری چې دمتلونو په نورو مجموعو کې نه دی راغلی ، اوکه ځینې یې راغلی هم وی نوکله چې مونږ د متلونو په تحقیقی څیړنو کارپیلوو. دغه مجموعه محققینو ته دنسخه بدل په توگه ډیرښه کار ورکوی ، او په بله وینا د متلونو دبیلابیلو وریانتو نو په ښوولو کې‌ډیره گټه ځنی اخیستل کیدای شي .
دامتلونه ټولوونکی ، له کوم‌کتاب یامجموعی نه ندی رانقل کړی، بلکه په اولس کې یې راټول کړی ،او دپښتنو دیوی خاصې سیمې متلونه دی ،چې خپرول یې زموږ دراینده څیړنو له پاره گټور بریښي .
په همدی اساس یې خپرول وړولیدل شول ، چې دادی دژبو او ادبیاتو دپوهنځی په سپارښتنه د افغانستان دعلوماکاډیمی دعلمی او تحقیقی مرکز دشفاهی ادب او فولکلور دلوی مدیریت له‌خوا دپښتني‌فولکلور مینانو ته په مینه وړاندی کیږی .
ښایی دغه مجموعه ځینې تیروتنې هم ولری موږ دموادو په توگه بی لاسوهنې چاپ کړل .

په در ناوی
څیړنیار مصطفی ږدی
دفولکلور او شفاهی ادب لوی مدیر

پښتو متلونه

موږ تول په دی پوهیږو چی متل څه شی دی ، او په یوه متل کی څه شی وی . مگر بیاهم ډیر کم خلك دی چی بی له زیات تفکر څخه دهغی مفهـوم بیان کړی . دمتل لپاره خاص تعریف ورکول مشکل کار دی ځکه چی د متلونو، مقولو ، شعارونو او نورو اخلاقی او اجتماعی کیسو ترمینځ کلـه کلـه زیات مشابهت د معنا او مفهوم په لحاظ موجود دی.

متلونه داسی جملی دی چی د خلکو په منځ کی خاص استعمال لری او د یوه مفهوم دتائیداو تثبیت په خاطر په خاص ډول سره استعمالیږی ، اوزما په نظر دا ترټولو لنډ تعریف دی. ترهغه وخته پوری چی د ټولنی یو ټولنیز اومشترك مضمون دټولو له خوا دعقل اوپوهنی له مخی سره ز بیښلی شـو ی اونښتیږلی شوی‌نه وی او‌له هغی یو ه‌دا سی لنډه جمله را زیږیدلـی نه وی چی دټولو له خوا قبوله شی‌اوپه منطقه کی‌یی ریښی دکلو کلو پـه تیریدو سره پخی شوی‌نه وی ترهغو پوری دمتل‌په نوم نه شی یادیدای.

دداسی شریفانه مقام‌تر لاسه کولوپه خاطریومتل‌که څـه هـم لنډ دشعور نه ډك او خوږوی خودخلکو له خوا باید ومنل شی. ددی لپاره چی‌متل دخلکو له‌خوا قبول‌شی بایدپه ساده او عامیانه ژبه کی وی او همدارنګـه داسی آهنګ اواز انګه په کی وی چی دخلکـو په غـوږو ښی ولګیـږی او په مغزوکی سملاسی ځای ونیسی او زړونه یی قبول کړی . ددی مقصـد لپاره په یوه متل‌کی همیشه وزن ، قافیه ، زیراوبم یو ځای کړای شوی دی. په یوه متل کی دری ضروری شیان دادی:

لنډوالی ـ مقصد او مفهوم ـ خوږوالی . هرمتل چی دادری صفتونه ولری که په هرهژبه کی وی دخلکو له خوا دقبلیدو وړګنل کیږی . دمثال په توګه که چیری یوسړی داهیله ولری چی متل جوړ کړی او دګور پـه ډېره ئی ولیکلی شی چی «دی‌سړی متل جوړ کړی دی .» او متل یی دری ضروری شیان هم ولری لکه لنډ والی، مفهوم او خوږوالی . ترڅوچی خلك هغه په خپلو اذهانو کی‌ونه منی بیاهم موږ متل‌نه ورته وایو ، دخلکو له‌خوا قبلول دمتل لومړنی شرطدی .متل په‌خلکو باندی تحمیلیدای نه‌شی.

دمتلو نو ترټولو پخوانی کتاب ښائی دسلیمان پاچا دمتلونو کتاب وی .

له هغه وخت څخه راپه دی خوا په ملیونونو متلونه لیکل شوی او منځ ته راغلی دی، ډیریی له منځه تللی دی او ډیر یی لاتر اوسه له پخوا څخه ژوندی پاتی‌شوی دی.څه زاړه‌او څه نوی خو که چیری د مختلفو تولنو متلونه سره مقایسه شی بیاهم دیوه مطلب دافاده کولو لپاره سره ورته والی لری .

دپښتو متلونو دالومړی کلکیسون دی نوځکه به خامخا نیمګړتیاوی لری . او دا متلونه خاص دپښتنو دعرف‌او مفکورو ښکارندوی دی . نو ځکه فکر کوم چی دپښتنو دمعاشری دپوهیدو په‌خاطر به دګټی وړملتونه وی . کاشکی په سل ګونه نور متلونه می را ټول کړی وای او همدارنګه ډیر متلونه می پریښودل ځکه چی د لفظ په لحاظ د ادب څخه یوڅه لری وو، همدارنګه ماهغه کړی ده چی ددری یا عربی ژبو متلونه ورسره ګډنه کړم او خالص دپښتنو خاص او ځانګړی متلونه ټول کړم . سره له دی که ځینی ئی راغلی هم‌وی البته علت‌ئی دادی چی‌دهغو دسوچتابه په‌هکله ماته اشتباه موجوده وه. زماپه نظر دداسی یوی مجموعی هدف دادی چی دیوی ټولنی په دننیو افکاروخبرشوددوی دټولنیزوحالاتو څخه معلومات ترلاسه کړو. د بشر هرنژادله ښکته نه ترپورته پوری په‌علمی مقیاس سره‌چی یـو څـه اندازه په‌ژبه کی‌لاس ولری بی‌شمیره متلونه پیژنی متلونه‌که څه‌هم لیکل شوی نه‌وی خود پرځان دانتقاد په‌شکل شفاهاً موجود او ټولنی ی ته‌معلوم دی.

دمتل‌په واسطه دیوی‌ټولنی‌ډیر پټ د ننني رازونه پیژندل کیږی .دا حقیقت په تیره بیا په وروسته پاتی او لومړنیو قبیلو کی ښه تحقق مومی او دهغوی متلونه په هم دی علت ډیر ارزښتناك شمیرل کیږی .مګر کله چی دیوی ټولنی متلونه ارزیابی کوو دهغو خلکو ټـولنیز اوعلمـی مقام بایدپه نظر کی ونیسو . ځکه چی متلونه معمولاً دیوی ټولنی دلوړی طبقی دخلکو له‌خوا اختراع کیږی چی‌دټولنی له‌عمومی‌اخلاقی‌اوټولنیزی مرتبی څخه لوړدی ، او دا متلونه ددوی عادات او افکار ښه تمثیلوی او عمومی وضع نه‌ښیی .متضاد اونه پخلا کیدونکی متلونـه هم‌دسره ورتـه موضوع پـه

هکله شته چی ځینی یی ادبی او ځینی نوریی ډیر سپك او په بازاری ژبه وی چی داسپك متلونه په حقیقت کی دخلکو دعامو افکارو ښه ممثل ګڼلی‌شو اودا دخلکو دپرګنو نظر بلل کیږی . دا لاندی متلونه چی مارا ټول کـــړی دی‌زیاتـــره ئی‌د۱۸۷۲ م‌کال پـــه منی اود۱۸۷٤ م‌پـــه‌ډیـــره‌تـــوده هـــواکی راغونډ کړای شوی دی . د «میړانی ـطبقه اومحل » تر عنوانو لانــــدی متلونه دا باسین دوادی دی اوددی‌منطقی (بنو)په‌خلکوپوری ارتباط نه لری بلکه د پیښور ، خوست او ختکو د غونډ یو څخه راټول کړای شوی دی. او ځینی متلونه ئی په ډیرو خاصو منطقو کی مروج دی . او همـــدارنګـــه داهم نه شوو یلای‌چی داټول متلونه ددی‌ساحی خاص متلــــونـــــه دی . که‌چیری دمتلونو ریښه اومیتود دافکار وداظهار اوویلوپه ارتباط وګــــورو نوهغه داچی ډیری طبقی له‌هغو سره له‌اخلاقی او نورو خـو اونه ارتبا ط لری، چی‌وروسته به بیان شی . که‌څه هم‌بشر په‌مختلفو نژادو ویشل کیږی او دنسب یاژبی په اساس ارتباط نه‌سره لری خو بیاهم خالق انسا نـــــا ن داسی پیدا کړی دی چی مشابه فکرونه ، منی او خواهشات لری. د ټولنو دنژاد ونودتفکر په ارتباط که سپین دی او که تور ،آرین دی اوکه سیمتیك متمدن دی اوکه وحشی ، دتدریس اوپوهی په مرسته په مشابه ارزیابـی دی نتیجی ته رسیدلی دی چی دخلکو دعمومی احساس او دخلکو د حرکاتو او فعالیتونو اداره کوونکی عوامل ئی بللی شو . دهرعمل منشأ چی څیړل کیږی دهغی سره شرف ، افتخار او شرم او ننګ د مربوط عمل سره مدنظر نیول کیږی که څه هم به دهغی په تشریح او تحلیل کی د علمی سوئی مختلف ستا ندارد موجود وی . بالاخره موږ ته دا ثابتیږی چی د ډیــــرو خلکو ،چی ژبی یی څیړل شوی دی متلونه یی د خلکو په مینه ، میړانه توره ـډار ـښیګړه ـبدګړه ـهوښیاری ـبی‌عقلی ـدښځو ضعف ،دسړیو غولول ـتکبر او داسی نورو طبقاتی خصوصیاتو په هکله دی او یوله بل سره تشابه لری . پښتانه دډیر نژادو په پرتله انګریزانو سره لـږ توپیر لری مګر سره له دی د دواړو خلکو ترمنځ دومره زیات لیری والی لیدل کیږی چی داکثرو مشابه معناوو لپاره د دواړو خلکو په ژبو کی‌دحیرا نتیـا ځای شتــــه .

داچی دمختلفو ممالکو دمتلونوترمنځ تشابه شته ترپور تنیو تشریحا تو اضافه ضرورت نه لیدل کیږی ـپه‌دی باید قانع واوسیږو چی هغه متلونه چی دخلکو داکثریت او دهغوی د عقاید وسر ه ورته والی لری له یـــــوی نقطی څخه منشا اخلی . په دی کی هم شك نه شته چی ځینو متلونـــــو بین المللی شهرت ګټلی دی او ډیر زیات متلونه شته چی په مختلفـــو ژبو کی رواج لری . دمتل دمنشا دپلټولو لپاره دا کفایت کوی چی دعامو خلکو داذهانو څخه څه چی منعکسوی بهتر ینه منشا یی بللی شو. او ځینی

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه دومره پخوانيدي چې اصلاً دهغې ريښې نه شو پيدا کولی ، خودومره ويلای شو چې دا متلونه د پيړيو پيړيو راهيسی د انسانانو په ژوندانه پورې تړلی اونسل په نسل انتقال شوی دی .

پښتانه ، هرڅوک چې دی ،دوی پخپله همدتهولوښو اوغورهمتلونه جوړونکی دی خوځينی متلونه دلفظ له مخې ډير نازکخيال اوښکلی ليکل شوی دی چې د بشری زړه غوره کارونه اوښه معلومات منعکسوی . دهغوی اصلی مفهو م متاسفانه زما په ژباړنه کی (دمولف نقلقول دی) نه بريښي، اوداسی ښکاری چی دا متلونه ديوه پوهاو عالم سړیعلمی مقولی دی،نه دخلکو د اذهانو انعکاس. داهم واضح دهچی دامتلونه چی دعلمی مقولو په شکل مروج شوی دی اود پښتنو خاص خصوصيات نه ښئی د ځينو ملايانو، عالمانو ، سوداګرو او حجاجو په واسطه له نوروځايوڅخه راوړل شوی دی . په دې پروسه کې دنورو قبايلو متلونه هم ياکټمټ رانقلشوی دی اوياځه تغير اوبدلون په کې راوستل شوی دی ترهغی چی دهماغه قبيلیدخاصوضروريات وسره تطابق وکړی. ددی نظريی په تائيد سرهزه بايد ووايم کله چی مادبنودمنطقی متلونه راټول کړل اوڅه نه و پاتی، نوماته دخوست دمنطقیمتلونه راورسيدل اوځينی نوريی له پيښبو ر څخه لاس ته راغلل، هغه هم کله چیما وخيړل ياتکرارو اويا داچی زاړهمتلونه په نوی لفظی شکل بدلشوی وو .

متلونه پښتنو ته دومره ارزښت لری لکه د انجيل عبارتونه چې مسيحيانوته د قدر وړ دی . او د خلکو د ژوندانه لپاره دا متلونه د قاعدی اوقانون مفهوم لری. څرنګه چې د يوه متل څخه ډير زيات مفهومونه اخيستل کيږی نو يو متل په څو موردو کې د استعمال وړ دی. حتی کله کله د يوه متل څخه په متضادو حالاتو کې استفاده کوی چې زه دا قدرت نه لرم چې د هغې علت او سبب بيان کړم .

کومی جملی چیزهیی په لاندی ډول بيانوم ځينیيی دمتلپه شکل نه شو درجه بندی کولای ځکه چې دا جملی په رواجی شکل د بی سوادو خلکو په خولو په ورځينی ژوند کی استعما ليږی چیدلفظلـــه مخی اکثره يیډيری سپکی کلمی دی . موږ که کله له کتاب څخه يوه مقوله يامتل اقتباس کړو يو بی علمه اوبی سواده سړی دموضوع په ارتباط لهخپلو مغزو څخه يـوه داسی جمله راباسی چی مفهوم يیکټ مټ دغه شان دی او دايومتل دی چـی دشعار اومقولیپه اندازه تول لری. دپښتنو دژوندانه درواج سر ه ســم دپښتنو ځينی غوره دو دونه اودهغی په ارتباط متلونه وړاندی کوم :

گدایــــی

که څه هم گدایي دپښتنو لپاره له شرم نه ډکه موضوع ده اوگدایي‌دانسان دحیثیت‌ټیټوونکی ده،خوسره‌له دی‌گداګی اوراځی‌او هری خواتــــــه د یوی‌گولی ډوډی او تودی شپی تیرولو لپاره په حرکت کی دی .هغه څوك چې په دې ډول روزی پیدا کوی له نیکه مرغه ډیر کم دی. گـدایـان کـه هندوان دی‌یا مسلمانان‌خپلی گدایی ته مذهبی بڼه ورکوی، د فقیر او ملنگ په نوم خیر او خیرات ټولوی. په مروتو کې مې نه یادیږی چې چاله ما څخه خیر غوښتی وی‌مگر په بنوکې څو بنوڅیو له ما څخه څه غوښتی‌دی. مگر پـه وزیرواو نورو غرنیو منطقوکی بل‌شکل موجوددی کله چې کوم «صاحب» هلته ځی نو کوچنیان مخې ته ورځی او سوال کوی . که چیری کوچنیان نـــه وی حتی ښځی او نارینه هم دا کار کوی .

۱ـ د فقیر چی چیری ښه هلته ئی شپه .
۲ـ که گدا د بل په غولی غرض نه کا سپی به نه که په گدا باندی‌غرض
۳ـسپی که په خپل منځ کی سره خوری فقیرته ئی یوه وی .
٤ـ د سوال خواړه د پوزی وینی ختل دی .
٥ـ ورك شه هغه ور ورچی له ډمانو غواړی پور .
٦ـ یوه سپی میچن ختله بل ئی کونه ختله .
۷ـ که دی وی خوره که نه دی وی مره .
۸ـ روږدی له پور وړی گنده دی .

غوری

دا شعار چی « عمل دسړیتوب ملاك دی نه گفتار » دټولوخلکو له خوا دښه متل‌په صفت‌دقبلیدووړدی. چی‌دهغه چادراگرڅولو لپاره‌چی بی ځایه غوری‌کوی یادیری لافی‌وهی ورڅخه کاراخیستل کیږی . ترکومه ځایه چی‌زه تجربه لرم پښتانه له غورو اولا فوڅخه بدوړی ، مگریو ازې کله چی دقوم‌او قبیلــی شرف اوافتخار ترسوال لاندی وی،یادنیکه گانواو پلرونو دمیړانی‌اوتوری‌په هکله خبری کیږی :

۱ـ هاله به ئی زده شی چی انډول په انډول شپه شی .
۲ـ داسی مه وایه چی زه‌یم داسی به شی لکه چی زه‌یم .
۳ـ چیندخه په لوټه وخته ویل ئی چی کشمیرمی ولید .
٤ـ که خس یم د تا بس یم .
٥ـ مریی لاندی غوره یی باندی .
٦ـداسی مه وایه چی زه‌یم په جهان‌کی پیداکړی خدای دسر دپاسه دی .
۷ـ دمچ جنگ به دپك په سر معلوم شی .

۸ـ ژاړه‌عمره ژاړه‌هاله دی‌نه خوړی هزارسوراخی اوس دوچ پلاومحتاج شوی .
۹ـ وړوکی خوله لویی خبری .
۱۰ ـڅه سوی ګی‌څه یی بار ګی .
۱۱ـ وطن‌دې لوټ که په تس اوتوسه په‌لاس به رانه شی‌تپوسه .
۱۲ـ له‌خالی لوښی لوی آواز خیژی .
۱۳ـ دغه ګزدغه میدان دی.
۱٤ـ چی په خپله بدائی که له ښاغلیو سره څه لره سیالی که .

تور او میړانه

جسمانی همت‌په ښتنو کی‌خاص صفت‌دی. دپښتانه په‌نظر یو زړه‌ورسړی حیثیت اولوړمقام لری‌او ډارن‌هیڅ نه لری. دامتلونه چی‌ماد دی‌عنوان لاندی راتول کړی‌دی ډیرلوړ اخلاقی مقام‌لری چی‌دخلکو په نزد دقدر وړدی .په تیره بیادافغانستان په تولو ختیزو برخوکی داحقیقت څرګنددی. دښواعمالو اوتولو میړانو په‌هکله پښتانه لوړفکرکوی مګرد دښمن په‌هکله په دی‌ارتباط غیـر عادلانه نظرلری. د دوی‌په ژبه کی‌د دښمن دتلفظ په‌هکله داسی کلمه نه لری‌چی ددوی دکینی تسکین وشی. تګی‌دپښتنو په نزدله یوی خوابده کلمه ده خوله بلی‌خوا ددښمن په‌ضد تری ددښمن له‌ضعف اوغلطی څخه پوره‌ګټه اخلی . د دی مثال‌دثبوت لپاره‌دوی حادثی وړاندی کوم :

د۱۸۷۰م کال‌دجون‌په میاشت کی‌سپاهی وژل‌شوی و،ددی منطقی دوزیرو دمختلفو قبیلوخانان اومشران ادوارو راوغوښتل . ددی پیښی په هکله دوی ته وویل‌شول چی‌دایوغیر انسانی‌حرکت و،اوکومی قبیلی‌چی داکارکړی‌وډیر غلط کاروتګی یی کړی‌ده. هیڅ‌یوه داتګی‌ونه بلله اودا یی حق‌وګانـه ، د دوی دا استدلال‌و چی‌دمړی‌دقبیلی په‌مقابل‌کی دا دمیړانی حرکت واو یوائی غچ اخیستل شوی‌دی .

همدارنګه د ۱۸۷۳ م کال‌په اوړی‌کی د درویشخیلو او مسودو وزیرو تر منځ‌جګړه وشوه د درویشخیلو یوی‌لویی ډلی‌دمسودو څوتنه شپانه چی یـوه ښځه هم پکی وه ووژل ،او دوژونکو ډله‌کله چی‌بنوته راستانه شول‌ددښمن دبی غیرتی‌په هکله یی‌خبری کولی‌اودا بریا لیتوب ئی‌لوی افتخارګانه اوښه ولجه ترلاسه کړی‌وه. دپښتنو رواجونه دمیړانی، توری او غچ په هکلـه خاص ارزښت لری :

۱ـ چی دتوری ووزی یی سوروی ،هغه په تنده نوروی؟
۲ـ یوپه شل اوشل په‌خاورو .
۳ـ توری یاباتورو هی یایی له غمه سور وهی .
٤ـ لیوه چی سورکیږی ګنده کیږی .
۵ـ پنهی په پښوکی څرګندیږی اومیړه په بدوکی بلنګ کیږی .

٦- توری ته گیډی نیسه ، خبروته تندی نیسه .
٧- دمیړه خوی ، دزمری زړه غواړی .
٨- دتوری ور وري خوړه ده
٩- میړه په عمل شیروه‌غټ‌او ووړیی‌مه شیروه.(میړه په عمل گوره،غټ‌اووړیی- مه گوره)
١٠- توری په پیډ وهلی شی .
١١- میړه چی میړه وی لوریی چاړه وی .
١٢- په تورو مړشی زویه ، نه چی دښمن‌ته خړشی زویه .
١٣- زمری‌ماته وکی ، دګیدړ هم په ښه شی .
١٤- بار چی‌خر نه وړی نوپه‌خپله به ئی وړی .
١٥- زه‌دی بوره یم‌خوچی میدان پری نه ږدی .
١٦- چی وتړی برگونه ، مال یی نه خوری نور میړونه .
١٧- چی‌په یوه تیرشی په بله شیر شی .
١٨- چی اختیار دجنگ لری پوښتنه په ښنگ لری .
١٩- لاری ډیری دی د میړو لار یوه ده .
٢٠- میړونه که دخدای نه‌دی بی خدایه نه‌دی .
٢١- ننداړخی باتور دی .
٢٢- که ته دورغړیی زه د ځنگل یـــم .
٢٣- لوټه له بوړی سپی نه خطا کیږی .
٢٤- د میړه یاترپ دی یا یی خرپ .
٢٥- چی‌سر نه وی گودر نه وی چی زر نه وی خطر نه وی .
٢٦- د میړه خو ډول گوره توری خو سپی سړی وهی .
٢٧- اغزی چی تیره وی له کمه ځایه وی .

طبقه او کلیوالی ژوند

طبقه دپښتنو ترمنځ‌ترټولو زیات‌د یادونی وړده .، ښوځی اومروت په دی برخه کی‌افراط کوی‌کله‌چی‌دطبقی په هکله‌خبری‌شی دوی‌له نورو طبقو څخـه **که څه‌هم دد وی په منځ کی‌او سیړی ځان‌بیلوی څرنگه چی‌څـرگنـــده ده** دغرنیو سیمو خلك په تیره بیاوزیر او بیټنی په‌دی ورروستیو وختو کی پـه کرهڼه بوخت شوی‌دی نودمصروفیت په اساس له حسادت څخه یـواندازه منصرف شوی دی .

خالص کلیوالی متلونه ډیرقوی دی اوزیاته مشاهده اولارښوونه پکـــی **ښکاریږی او په لنډو جملو کی ادا کیږی :**

١- ختك که ښه سوار دی دیوه وار دی . (دمروتو متل دی)

۲ـ یاری له هرچا سره ښه ده بې ختکه (پیټختکه).
۳ـ ددهرمسال متهه بی له چوتی نه وی.
٤ـ دمغل‌زور په دهقان، د دهقان‌په ځمکه.
٥ـ دهندکی که نور دبدولاس نه دررسی خوچی په لار ځی پسکه به دروکه (دبنوڅیو متل دی).
٦ـ هندکی‌چی که په اوبو ډوب کړی ... به یی وچه پاته شی.
۷ـ تور مارمه وژنه اوتور جټ مړ کړه.
۸ـ چی اوبوته وایی پانی سریی لاندی کړه ترکانی.
۹ـ د هندوانو ګړیدل څه دی؟ موتی موتی نیول موتی رنګول.
۱۰ـ اور اوبه سره شریك وی‌خو نه له هندوانو سره.
۱۱ـ هندوچی دیوالی‌شی نو زړی پوتی را واخلی.
۱۲ ـدهندو چوکه دلدو په اخیر پا کیږی.
۱۳ ـدسك اصل په ویښتو دی.
۱٤ ـوزیر که منډه کی خپله . . . به برمنډه کی. (دبنو څـــــو متل)
۱٥ـله ... عقل د تنبی تاروپټ کړی دی.
۱٦ـ دهندو چوتی ... دڅیرول دی.
۱۷ـ سل د وړ دیوه لوړ.
۱۸ـ ځدراڼ دغره لیوان په بنو راوړی تاوان.
۱۹ ـ د . . . او دس‌په تیزنه ماتیږی.
۲۰ـ سرکړی په وشکی مه ګنه دغره سړی په سړی مه ګڼه.
۲۱ـډول په سمه واهه، بیتنی په غره‌کی ورته ګډیدل.
۲۲ـ باور مه کړه دمغل په کاغذونه، دمغل اول کاغذ پسی پوځونه.
۲۳ـ چی‌په هندو شه په کنډو شه.
۲٤ ـسل‌بیتنیو سل پسونه وخوړل.
۲٥ـ له ژوندی کونډی نه مړ کونډی ښه دی.
۲٦ ـختك سړی چرګ دی‌که ورویی نیسی کوړ ککیږی‌که په‌زوریی نیسی کړ ککیږی.
۲۷ـ مروت خربه لره په‌ګیډه ئی‌ډك پښی ئی سوده لره.
۲۸ـ که ګدران دی په کار وی پیشوګان مه تله.
۲۹ـ کری غل و میرو خیل یی مل و.
۳۰ـ ببرڼ په پردو اوبو شیوه کوی. (دکوم خوړ نوم‌دی چی همیشه دګرمی **له دریا به څخه اوبه ورځی)**
۳۱ ـدمسافر په‌خواری مرګه *لاس‌ئی بالښت‌وی خوله ئی‌ډکه وی له ګرده مسافر مه شی زما یاره چی مسافر شی ځوك بــه ځای نه در کــوینـــــه
۳۲ ـکه ډیری شی ښادی داسی به نه وی‌لکه پی.
۳۳ـ له نه وومیبږو، ملك شوبلو.

۳۴ـ ترخوپوری چی زوی اولور په کوي‌تیرنه وی‌موراوپلار یـــــی خپل
نـــه بـــولـــی .
۳۵ـ له مړه وروره پریښی گومله ښه ده .
۳۶ـ که شولی اسانه وی نوما نجه به خوړلی .
۳۷ـاو به دسیلی ، نغن د مروت.
۳۸ـ ورځ دبنو شپه دمروت.
۳۹ـ دلمر تاووهلی رغیږی اودسپوږمۍ تاووهلی نه رغیـــــږی .
۴۰ـبنو نیازی په بد راضی .
۴۱ـ هغه به دوړ نه وی چی پلویی غوړنه وی.
۴۲ـ څه خان نور خان شوی چی دجونگیو خولی تړی.
۴۳ـ متوزه له پوزی سره وزه له شیرك سره.
۴۴ـ غرننگ وخوړ دامان قلنگ وخوړ .
۴۵ـ لښکر که دپلار وی هم بددی .
۴۶ ـ بنگ به لرگی نه شی بنگیخیل به . . . . . نه شی .
۴۷ـ که پلار دی جټ وته جټکی یی .
۴۸ـ دك نس . . . وایـــــی .
۴۹ـ دایمان زوال دروغ دی دتوتو زوال دوغ دی .

گډه مرسته

داشعار «وحدت قوت دی» دهر چا له خوا د حقیقت په شکل منلی شوی دی، حتی هغه څوك‌چی سوادنه لری هم په‌دی شعار باندی عقیده لری. په هند کی‌به که‌چاوپوښتل چی‌ولی تاسی‌بریالی یی‌دیوه دهقان ځواب هـــــم داو چی اتفاق او اتحاد . همدارنگه که دیوه پوه پښتون څخه به پوښتنه وشوه دپښتنو دمشکلاتو په هکله به ئی ویل چی هرپښتون دعوه کوی چی سر وی او په سر باندی سرونه لری . که څه همد گډی مرستی ارزښت تولو تـــه څرگنددی خو بیا هم د ډیرو سره په عمل کی په دی هکله څه نه شته .
۱ـ چی نسونه ئی گوښی وی ، نیتونه یی گوښی وی.
۲ـ دیوه سپاره (سواره) به څه دوړه وی
۳ـ غویی دوښو په‌زور چلیږی اوهل دمټ په زور .
۴ـ چی‌زه اوته راضی نور څه دی دقاضی .
۵ـ میاشت که یوه ده ورځی ئی ډیری دی.
۶ـیوپه سلو درلی شی نه سل په یوه .
۷ـ دیوه لاس نه ټك نه خیژی .
۸ـ چی څپرونه دریږی غور یږونه کیږی .

ډار

په دی هکله دهغه چا یادونه کیږی چی لاخوږ شوی نه وی او ژاړی ، اوکله چی جنگ سوړشی نو ډارن سړی توره را واخلی او خپل ځان دربندی وژنی. یاداچی یوسړی ترغابنو په وسله سمبال وی اوچیغی وهـی چـی زه خود دفاع لپاره څه نلرم ـ دپښتنو په نزدتر هرڅه سخته کلمـه داده چی چاته د «نامرد» خطاب وشی .

۱ـ خوله ئی په اوګره سوی وه اوز ګروی ئی دزنکدن (ځان کندن) کاوه.

۲ـ چی نامردو آسونه وکړل نو اول یی په خپل کلی وتر پول .

۳ـ چی جنگ سوړ شه مریی تود شه .

٤ـ نامردان دمیړو لاری وهی.

٥ـ سپی چی ایسارشی غول کوی میړه چی ایسار شی توره کوی .

٦ـ لښکر که ډیر وی بی سره هیروی.

۷ـ خوار چی له ژوری تیر شی بیائی څه ډار دی.

۸ ـچی رنګ دی په قصه زیړشه نوتوروته مه ځـه .

۹ـ تروړی ویل چی سل قحطی به په ځان تیری کړم اودسپی مخ به ونه ګورم.

۱۰ـ که غوټی کړی په چرګو ړو، په دی بازنه شوی ټپوسه .

۱۱ـ نه څښتن خبریده اونه سپی غپیده هسی غل و تښتیده.

۱۲ـ چی نن سپك شی سبا ورك شی.

۱۳ـ څښتن حیات مال ئی مرات.

١٤ـ توره په څنګ کی کوتك غواړی .

۱٥ـ نه دمیړه تور شته نه دنامردپیغور شته .

۱٦ـ خردفقیر مړشه او په ویران دکلی سپی شول.

۱۷ـ ډار او شرم زوی او پلار دی.

۱۸ـ خراړی له یوه ګذاره ولاړی .

نـــرخ

هندوان وایی « دنرخ ماتول دهرڅه ماتول دی.» پښتانه که څه هـم ددی پیروی نه کوی اود پخوانیو رواجونو دومره کلك معتقدنه دی خو بیاهـم دنرخ او رواج په هکله متلونه لری . دمذهب په ارتباط متلونو ته زیـات قدر ورکوی او دنورو ټولنیزو چارو په هکله ډیر آزاد فکر لری ،پښتانه کله چی قانع شی دنوی طرفداری کوی او زاړه پسی نه ګرځی .

۱ـ له کلی وتښته له نرخه یی مه تښته .

۲ـ نوی چاری په زړی لاری.

۳ـ چی چیری اوسی په مذهب به دهغو شی.

٤ـ مه ځه په هغی لارچی نه دی مورپری ځی نه پلار .

٥- بیل وطن بیل یی چلن.
٦- له ډیر وسره څه له ډیرو سره خوره .
٧- چی نه دی و دپلار اودنیکه اوس دی نوی ونیوه .
٨ -سر که لاړ شی عادت نه ځی
٩- یوه کډه دبلی کډی زړه کاږی .

مړینه

١- که گور زندان دی دمړی ناکام دی.
٢- مرگ حق دی گور کفن په شك دی.
٣- چی مړشه هغه پړشه .
٤- چی مرگی شته ښادی نه شته .
٥- پټ به پاتی نه شی چی ترخاورو لاندی نه شی.
٦- خپل گور هرچاته تنگ ښکاریږی.
٧- مرگ نه پړه واړه دی نه په زاړه.
٨- چی یو مړنه شی بل موړ نه شی.
٩ -که نه وی بیر مې په هرچا به آبادی وی خپلی بسیبی .
١٠- دمړیو لاوړاندی په قیامت رضاوه .
١١- دی به وروستو ایمانداره بولم که یی ځان کندن (زنکدن)په خیر تیر که
١٢- مرگ هم دډیرو پرده ده .
١٣- جنت ښه ځای دی خو ورتلل دزړه په چاودل دی .
١٤- په ډك نس مرگ ښه دی له هغه ژونده چی په لوږه سره وی .
١٥- بابالاړ تبه یی پریکړه شوه .
١٦- پخواله اجله مه مره .
١٧- ورك خوهغه شی چی مړشی .
١٨- ځمکه وایی که په تاکی گناه نه وی له مامه ویریږه .
١٩- زاړی هرڅه ښه دی بی له مرگه .
٢٠- چی زماترسر شی تیره، خدایه مه کړی دنیا ډیره .
٢١- که دی عمر شی زرکاله * اخر به ومری ځما لاله .
٢٢- مه می چاته پاتی کړی ، مه دچارا پاتی کړی .
٢٣- تنگ دی خدای قبرهم دچانه کا .
٢٤- که نه مری له خواری اخر به ومری له زړبو دی .
٢٥- مچ ویل که د پیغلی په مخ ومرم مړنه یم .
٢٦- خو بیدلی دمړه ورور دی .

دښمنـــي

١ـ دتربرو غاښ په تربرو ماتیږي .
٢ـ دښمن دی که دلوخو پړی وی ماریي بوله .
٣ـ رالویدلیدلو غروله سروروغ شي* نه رغیږيچيدزړوتر آزارپریووت.
٤ـ کاڼی به پوست ، دښمن به دوست نه شي .
٥ـ بدسړی ته ښي خبری وایه په ورو ورو .
بیخ بنیـــا دیي وبـــا ســـه لـــه ســـرا یه ورو ورو
٦ـ خواږه دخښتن پخیږي اوکون دوینځی خوږ یږي .
٧ـ مارهم په دښمن وژنـــه .
٨ـ دپښتانه بدی دسری اور دی .
٩ـ چې کهول شي بی فرمانه ټول ئی واړه شي کریانه .
١٠ـ چي دیوه سود کیږي دبل کور نړ یږي .
١١ـ دښمن دلیمخی اغزی دی .
١٢ـ دغلو وروري خوږه دهخوپه ویش باندی جګړه ده .
١٣ـ دباهر بدی ورکه شي اودکور بدی نه ور کیږي .
١٤ـ خواږه خواږه به درته وایي وژورته به دی بیایي .
١٥ـ چي ددوو سره جګړه شي ددریم په کی ښه شي .
١٦ـ چي دخدای ویره نه وي‌دغزه پناه دغره پناه .
١٧ـ چي‌کلی دوه شي دچوغلو ښه شي .
١٨ـ پور دبدی تخم دی .
١٩ ـچي څرك یي لـــه کوره وی خو نه یي خوره وی .
٢٠ـ چي نه دی وی په خواهغه تاته شي بلا .
٢١ـ تربور خوار لره خوپه کار یي لره .

کهـــول

پښتانه دکهول په هکله ډیره خاصه عقیده لري. که یوټبر ډیرو وړهـم وی خپل کهول اوټبر ترټولو نورو پورته شمیری اودخپلو نیکه ګانو پـــه نوم ویاړي . پښتانه په کهول او ټبر کی دمشرتوب او کشرتوب موضوع هم په کلکه ګوري ،تجربي‌دوي‌ته دادرس ورکړی دي‌چي کهول باید مشـــر ولري اوهر څوك دهغه اطاعت وکړي .مشران دپښتودنرخ او رواج لـــه مخی مسایل څیړي اوحلوي ئی . دمشر صلاحیت ته ټول درانه ګوري .
١ـ له نااهله دو فا طمع ومه کړه * ګنده نل به نیشکر نه شي هرګـــز

۲ ـچی نه وکړی پیدوی زوی به نه را وړی هـــــو ډی .
۳ ـعراقی آس په خړو جا مو کی ښه لیده شی
٤ـ دفصل خواریم دا صل خوارنه یم .
٥ ـله ښه پلاره له ښی موره بلا وزو وله توره .
٦ ـعاقبت به دلیوه زوی لیوه شی .
۷ـ دغله سپی زوی که غل نه وی ځو سن خو وی .

تقدیر نصیب

۱ـ نصیب کته کړی خردی چی چیرته یی بیایی هلته ځی .
۲ـکه ته لاړشی تر کابله برخه به ځی درپسی خپله .
۳ـ برخی ازلی دی نه په زور نه په سیالی دی.
٤ ـکه ستا قلم زما په لاس وای +ما به ستا لیك په نیکبختی وهلی ؤنه .
٥ـ بی نصیبه خواږه گران دی.
٦ـ تقدیر تدبیر پوری خاندی .
۷ ـوزه له لیوه تښتیده دقصاب کره یی شپه شوه .
۸ـ له رام نه تښتیدم په کام واوښتم.
۹ ـکه ټول جهان طبیب شی چاری واړه په نصیب شی
۱۰ ـله خپلی برخی تیښته نه شته له پردی برخی ویش نـــه شتـــه
۱۱ ـسپور دیداسی نه وائیچی پلی به نه شم او پلی دی داســی نه وائی چی سپور به نه شم .
۱۲ ـشپهچی په کور وی‌په گور به نه شی چی‌په گوروی په کور به نه شی.
۱۳ـ چیخدای کوی هغه به وشی خود اوښ گونده تینگه وتړه .
۱٤ که په نصیب قی درغی غاښ پری تینگ کړه .

ملگـــــر تیـــــا

دلاندنیو متلونو متن د ملگر تیا په هکله خاص او خالص تون لری. یو سړی دملگری په انتخابولو کی باید بیړه ونه کړی .کله چی دچا ســـره ملگر تیا ونیسی نود ملگری شرف او حیثیت دخپل دشرف په شان په درنه ستر گه گوری او ساتی ئی ، اود ملگری په مقابل کی هری قربانی ته حاضر وی. دحقیقی او مطلب اشنا ملگری ترمنځ باید توپیرو ښودل شی. او کلــه چی په ملگر تیا کیکوم ټگی راشینوپه هغه ارتباط هممتلونه ویل شویدی.
۱ـ یارنیسه تر کاله ئی کسه ، که برابر شه غیږ ورته نیسه اوکه نه شته ځان ځینی نیسه .

۲ـ چی بی‌ذاته اشنائی که + اور به بل په خپل تندی که .
۳ـ یار په کوخه تیر کړه رنګ ئی هیر کړه.
٤ـ ورکه شی کمبلی چی نه دبادئی نه د باران .
٥ـ ښه قصه بل ته کوه ښه خواړه خپل ته ورکوه .
٦ـ یار دی وی په بل دیار دی‌وی .
۷ـ زوی زړه دی ورور لیمه دی لمسی دهډ مازغه دی.
۸ـ زوی له زړه دنیا له پرینه تر زوی لادنیا شیر ینه .
۹ـ چی له یاره وایی له ځانه وایی .
۱۰ـ دغو ښتو دارو ورکړه دی .
۱۱ـ چی له یار سره یاری لری عیب ته یی مه ګوره .
۱۲ـ دوست په تنګه کی څرګندیږی نه په خورنه کی .
۱۳ـ چی زلزله وه تونډی دی رانه کړه اوس یی خپلی مورته ورکړه .
۱٤ـ ویل دخدای دپاره کوه او لوړ دیار لپاره وهه .
۱٥چی زما اوستا بایده دی لری او نژدی څه دی .
۱٦ـ خپل خرتړلی ښه دی که غل اشنا وی .
۱۷ـ خپل به دی‌وژړوی او دښمن به دی وخندوی .
۱۸ـ چی نه دی وی له موره داسی مه وایه چی وروره .
۱۹ـ هله به در زاریږم چی له چاری وزګار یږم .
۲۰ـ لایار شه لا بیزار شه .
۲۱ـ آشنا ښه دی که خوړونکی سپی وی .
۲۲ـ که ښه یم له یارانوسره یم .
۲۳ـ ورور ورور ته نه ګتی مل مله ته وګتی .
۲٤ـ تر کوره وم درسره تر ګوره نه یم درسره .
۲٥ـ چی سپینه غوایی ختی او توره یی نه ختی خوله یی وچه شه .
۲٦ـ بریښوه‌که یی بریښوی چی بده‌ترکمر پریوزی‌بیایی څه ته بریښوی.
۲۷ـ تربوردی هغه دی‌چی‌سبادی کور ځیروی‌بیګاه دی‌اور ځیـروی.
۲۸ـ اشنایی په اصل ښه ده نه په بی اصل .
۲۹ـ له کم عقله هوښیار دښمن ښه دی.
۳۰ـ خپل دی که مړ کړی سوری ته به دی واچوی .
۳۱ـ غوښی او نوك نه سره جلا کیږی .
۳۲ـ چی نه منی دیار پندونه په سر به تل وړی دغم بارونه .
۳۳چی خپل زړه بدنه کړی پردی زړه به ښه نه کړی .
۳٤ـ تربور دی که خر وی لته مه پری اړوه .

۳۵- پیغله که توره وی هم کور می تری زار شه .
۳۶ یارمی تور دی توری گوړی لاتوری گوړی دپریکړیو دارو دینه .
۳۷- چنه دی وی خو په مینه دی وی .
۳۸- د پردی آس سواری تر نیمه منزله وی .
۳۹- زړه خویو دی چی ملال شی پسه نه دی چی حلال شی .
٤۰ -...چی‌دی وپیژنی وبه دی‌خوری اوسپی چی‌دی وپیژنی‌نه دی‌خوری .
٤۱- دین دوستی خیرول دی .
٤۲- په یاری کی تل ځولی ماتیږی .
٤۳- ځان ته گوره ملگری ژغوره کم یی مه بوله له ورروه .
٤٤- دوه به سره خپل شی که دریم په منځ کی‌نه وی.
٤۵- یاردی دسرخیر غواړی ورور دی د مال .
٤٦ -په پنډه کی دی‌هم سجن اوسه .
٤۷- هر څوک په ښی‌ورځی کی دوست دی.
٤۸- که په تا باران وشی په مابه څاڅکی پر یوزی .
٤۹ -چی یاری کوی هغه خواری کوی .
۵۰- څوک چی ستا په مینی کی‌وماته که پندونه .
نه دی چانیولی اباسین په لوی بندونه .
۵۱- له غله سره یاری لره خپل لنډی خوندی لره .
۵۲لولی ته چاویل چی یاردی مړشه ویل ئی‌چی دکوم کوڅی .
۵۳- ورورې ورورې حساب له میانه .
۵٤- په تله راتله نه شی څو دزړد ختمی نه شی .

خدای پاك

خدای پاك ژوندی ، لامکان اوهر چیری موجود دی ،خدای دانسان اعمال گوری ا وسره‌له دی ئی انسان ته د عمل آزادی ورکړی ده.او انسان ته ځان دخدای پاك په نزد ناتوان ښیزدی او پر خدای پاك باندی متکی دی .

۱- څوك چی خدای شرموی داوبښ دپاسه ئی سپی وخوری.
۲- سړی چی خدای نه ښایسته کوی نوسترگی ئی شنی که .
۳- چی لوړیږی کور یی نه نړیږی.
٤-دچتری هم خدای دی دباز هم خدای دی .
۵- خواره هغه خوری چی خدای پری خوړلی‌وی نه‌چی خوله یی ستری‌وی.
٦- لمبول یی په مادی او ښښل یی په خدای دی .
۷- روزی له خدا یه ده نه له روزی.

۸ـ ژرندګړی خدای خوار کړی څټه پروته مزدئی خوړلی.
۹ـ چی خدای نه که بنده څه وکه.
۱۰ـ دبنده مخ د خدای له نوره دی.
۱۱ـ خدای به وی یاران به نه وی.
۱۲ـ په ښیره په دعانه شي، کړونی خدای دی.
چی خدای نه کاښیره څه کا دعاڅه کا.
۱۳ـ که خدای قادر دی هم، په شنه آسمان‌وورول نه کوی.
۱٤ـ کارونه دخدای په کړه شی نه د ملا په خوله.
۱۵ـ میږی چی خدای ورکوی نو وزر ورکه.
۱٦ـ بسم‌الله ویل ثواب لری نه دګیدړ دښکار لپاره.
۱۷ـ کم‌د لوی په هیله او لوی دخدای په هیله.
۱۸ـ غل‌هم وائی خدایه کور به هم وائی خدایه
۱۹ـ ته‌می وزی وهه زه‌به دی روژی وهم.
۲۰ـ هومره به شپه نه کړم څو دخوار زیرمه ونه کړم.
۲۱ـ چی خدای ورسره بدشی دستی له شرعی ردشی.
۲۲ـ بنده مه او سه غره خدای له هر چادی سره.
۲۳ـ ړانده ښځه په خدای سپارلی ده.
۲٤ـ چی خدای ئی ساتی دپیشوځامن په آوی کی وساتی.
۲۵ـ چی نه ورکوی مولا څه به ورکوی دولا.

ښه څیـــره

دیوه پښتانه شخصی نظر دښکلاپه هکله زیات دی. اونه غواړی چـــی د طبیعت په ښکلاکی بدلون راولی.
۱ـ میره کوتی ورسپی څپړه ور.
۲ـ سړی یو رنګ جامه دوه رنګ.
۳ـ خیال هم خواری غواړی.
٤ـ خیال په برمنډه نه شی.
۵ـ څو کړی ګیره دچړی لایقه ده.

ښی او بدی طالع

۱ـ له شنو سترګو ړوند ښه یم.

۲ ـ خوار خپله خواری نه کړی چچکی نیسی .
۳ـ غل هم زور اور ، بخت ئی هم زور اور .
٤ـ اوبه په اوبو ووری.
٥ـ دکونډی دوه غوایه وو ، یووت نه ، بل ننووت نه .
٦ـ سم دکونډی زوی وشه او سم په کلی رنځ ګډشه .
۷ـ بخت یا په پټی دی یا په کوټی.
۸ـ بیړی په بخت چلیږی.
۹ـ ټکه هر چیرته دخوار په کور پریوزی.
۱۰ـ خوار دلی هم خوار په هندوستان هم خوار.
۱۱ـ کم بخت چی منډه وهی په خولی پرزی.
۱۲ـ دکم بخت شرعه له قاضی سره وی.
۱۳ـ کار چی بی وخت شی بی بخت شی.
۱٤ـ چاچی ورځی شی کړیورته بلاشی خپلی وزی.
۱٥ـ له میړه سره سیالی شی اوله بخت سره ئی نه شی.
۱٦ـ چی بخت ئی یارشی کور ئی بازارشی چی بخت ئی خوارشی کورئی ناتارشی.
۱۷ـ سل ورځی تخت ښه دی که یوه ګړی بخت نه یوه ګړی بخت.
۱۸ـ یو ساعت بد دسلو کالو رنځ.
۱۹ـ خوار ته مه ورکړی نوکان چی پری وګروی ځان.
۲۰ـ خوار ته مه ورکړی بزه چی ئی ونیسی ترپښه .
۲۱ـ چی خدای ورسره بد شی په باران کی خړی ورشی.
۲۲ـ چیرته لور چیرته لنګی که دخوار نه وی کم بختی.
۲۳ـ دښښتن چی کم بختی وی سپی ئی نیم خوبی وی.
۲٤ـ خوارو بلوسیږی بختورو پوهیږی .
۲٥ـ چی دا دسویو اوتاك دی اودادشپانه لوړدی یوه ورځ به سره واوړی.
۲٦ ـ یتیم ټوله ورځ روژه نیولی ماښام ئی په ماته کړه .

ښیګـــړه او بـد ګــړه

دا موضوع خاص اهمیت لری.هغه څوك چی صادق وی اوبی الایشه مرام په نظر کی نیسی بی له ویری اوترس څخه نیك کارونه کوی او په ښیګړه یادیږی .برعکس ځینی خلك چی بدنیت اوشوم عمل ولری تل دخلکو پـــه ضرر کار کوی اوپه خپلو بدوکی کله کله دومره ګړندیتوب کوی چی شرم او حیاله لاسه ورکوی .کوم متلونه چی دښیګړی اوبدوګړی په ارتبــــاط راغلی دی ښه او بـد دانسان د اعمالو او کړو په هکله ښه څرګندوی:
۱ـ په بدو کی صبر کوه په ښوکی تلوار.
۲ـ زر چی پاك وی له اور ه ئی څه باك وی.
۳ـ اسلام تر توری لانډی دی.
٤ـ که بدکوی آخر به پښیمانی کوی .

٥ـ ښه دی هغه دی چی ښه دی لری.
٦ـ راست اوسه بیا ملاست اوسه .
٧ـ ښه هغه دی چی آواز ئی دښنو وی.
٨ـ په ښه خوی سره پردی عالم خپلیږی
عمر خوی دبدو شه ځکه خپل تری پردی کیږی .
٩ـ سړی په خوی سره ښایسته دی په رنګ خومښه غونه ښایسته ده .
١٠ـ نیکی ته مخ کوه بدی ته شا .
١١ـ ډاك شه په ډاک پریوزه له ډاګه هیچاځه وړی نه دی.
١٢ـچی دقوم کمه غواړی کمه به ئی خپله شی.
١٣ـ چی نیت ئی بدیږی ملت ئی بدیږی .
١٤ـ نه دکاسیر ستر ګی دریږی نه دغله لاس .
١٥ـ توره مړه ښه دی پیژنم چی لم دی سپین دی .
١٦ـ چی شپه تیاره شی بدان تیره شه .
١٧ـ چی بد ګرزی بد پرزی.
١٨ـ سوډرته چاویل چی ولی دی خلق سوډر بولی ویل ئی چی داټول می وروڼه دی ناز را سره کوی .
١٩ـ مه وخوری هغه خراړه چی دی وخیژی ترغاړه .
٢٠ـ دچریکی بکا دلیوه خندا ده .
٢١ـ روزی مړشه عمر پړشه .
٢٢ـ چی کلی په نامه لری یو خوی له نورو ښه لری.
٢٣ـ زر چی چیرته وی هلته ئی قدر وی.
٢٤ـ سپین په تورو کی ښه بریښی.
٢٥ـ بلانه له مزکی نه له اسمانه له خپله ژبانه .
٢٦ـ دنیکی تخم بدی ده.
٢٧ـ هاتی چی ژوندی وی یولاك و اوچی مړشه دوه لاکه شه .
٢٨ـ چی نه خوری لوږ وخوری.

بیړه او صبر

ډیر وخت داسی ویل شوی دی چی دبنو دمنطقی خلك داستراحت طلب اولټ ژوندانه خاوندان‌دی اود ورځینی فعالیت داجرا له مخی معلومیږی چی وخت‌ته ارزښت نه ورکوی. دجاری‌منطقی تودوخه ددوی په طبیعت‌کی‌څه رول لری‌ځینی نورعوامل‌هم‌شته چی‌په عمومی ډول‌ددوی په ژوندانه کی لږ څه تاثیرلری خو دومره مهم نه دی،نوځکه ختیز متلونه تل صبر او حوصلی ته درانه ګوری په‌چاروکی بیړه نه ستائی ، مګر له دی‌سره‌سره باید هیرنـــه

PROPERTY ACKU

کړوچي پښتانه تکړه ، غښتلي او چابك خلك‌دي. دکارو دژر اجرا لپـــاره تشویق ته ضرورت نه لري.
۱ـ تراوبو وخته کالي کاږي .
۲ـ چي تر کاله شي تر خدایه شي.
۳ـ فرصت رحماني دي . بیړه شیطاني ده .
٤ـ دمکي تګ په صبر لنډ یـږي .
۵ـ بیړه سپی کوی چي ړانده کونګري زیږوي.
٦ ـ دومره سهیده چي وروغو مي‌ستریدل او دومره نه سهیده چي سبزي پخیـــــدل .
۷ـ چي وسهیږي و سوديږي.
۸ـ پاك وار که ، ناپاك ګذار که .
۹ ـ ولي ډار یږي‌پې په وار ماسته کیږي .
۱۰ـ چي باغ پوخ شه باغوان کوږ شه .
۱۱ـ صبر تریخ دی میوه خوږه لري.
۱۲ـ الف ویلی نه لام زیرلی .
۱۳ـ بی اوبو مه ډوبیږه.
١٤ـ انتظار له قتله بد دی .
۱۵ ـغوا حلاله نه وه اوکور تلبرئی په سرورته نیولی وه .

کور

۱ ـکه ګرزی ګرزی آخر دی ځای ډنګو ان دی .
۲ـ هرسړی په خپل وطن کي بادشاه دی .
۳ـ هرسړی ته خپل وطن کشمیر دی .
٤ ـسل روپۍ پور کړه دژمي شپې په کور کړه .
۵ـ مسافر ی بده بلا ده .
٦ـ که په کور امیر وی په بهر فقیر وی.

پت‌او بی پتی

داډیره مشکله ده‌چی‌سړی‌دی دپښتانه په نظردپت اوعزت‌موضوع وپیژ نـــی موږته دپښتنو دپت خبره داده چي دکورني ځیني پیښي پتي وساتي ، هغـــه پیښي که څرګندي شي نو هرومرو دکور او کلي په نزد بی پته کیږي او نفرین ورته ویل‌کیږي ،یعني دوی کی‌رواج‌ډیرمهم شمیرل کیږي .بنوځي‌دپت اوعزت په هکله ډیرزیات ښکته پورته غورزي. مګر دمروتو خلك‌دومره تشدد نه لري .
۱ـ یارلي دی خړ وی خوچي زه پوری خړنه یـم .
۲ـ په درنو دروند په سپکو سپك .

۳ـ دریاب په لوښی نه وچیږی ۰
٤ ـ کاروان ته که سپی وغاپی دکاروان څه پری کمیږی ۰
٥ـ دریاب دسپی په خوله نه پلیتیږی ۰
٦ـ په سلومی مړکړی په یوه می پړمه کړی ۰
۷ـ پت ښه دی که لاك ، نه پت.
۸ـ په پت کی تور موسلی ښه دی.
۹ـ مړمی کړه پړمی کړه ۰
۱۰ـ دمیږه لوز گوره دځمکی فصل ، دښځی ښایست ۰
۱۱ ـ ته زماشړیږ ته لاس مه راوړه ،زه به شال ته دستا لاس نه در وړم ۰
۱۲ـ دریاب په کانی نه خړیږی ۰
۱۳ـ چې نوم یی واخلی په ننگ یی ومره ۰
۱٤ـ سر که غټ وی هم پټکی غواړی ۰
۱٥ـ فقیر کله دسپږی لپاره کند په اور اچوی ۰
۱٦ـ میږه مړکړه او سپکه وه یی مه ۰
۱۷ـ څه وهلی څه وژلی ۰
۱۸ ـ دسیال دسیال گیریږ ،جامیواغو نده سپینکیږ ۰
۱۹ ـ چی په خپلی خورنه شر میږی په بلی نه څه وشر میږی ۰
۲۰ـ بس کوه شامکه په اخیر دی ووهله ۰

۲۱ـ کم سړی ، گناه یی لوی که ۰
۲۲ـ ډم چې په ډول گه شی بیائی څه شرم وی ۰
۲۳ـ چو هاړی ته چاوویل چی له چانه شر میږی ویل یی له خپله سیاله ۰
۲٤ ـ مال می تر سر ځار کړی اوسرمی تر شرم ځار کړی ۰
۲٥ـ په سوډر پوري خپل نوم اور دی ۰
۲٦ـ په زمری می دی وی دگیدړ دی را باندی نه وی ۰
۲۷ ـ وز ه چی هم شملی ،ځای په پښو پا کوی ۰

مالداری ـ هوا ـ روغتیا

دامجموعه زیاتره په مروتو پوری اړه لری. ددی خلکودکرنی او مالداری دژوند ښه ثبوت دی.دا ددوی پرژوند باندی اغیزه لری.کوم متلونه چی دلته رانقل شوی دی ددوی په مالداری ژوند پوری تړلی دی. څرنگه چی وزیر په دی وروستیو وختوکی په کرنه بوخت شوی دی اوبنوڅی دډیرو اوبوپه درلودلو

سره له پخوا کرگر دی نودې موضوع ته کم متوجه دی. د بنو ښیو او وزیـــرو د ژوند پروسه تثبیت ده، د هوا د بدلون په اثر د دوی د ژوندجگې او ټېټې تر زیاتې اندازې پورې پیشگوئي کیږي او پیشگوئي یې هم معمولاً ربښتیا ثابتیږي او په دې هکله د دوی ښه تجربه پیدا کړې ده. د ځمکې د شدیاری – وترې او کرنې څخه تر حاصل اخیستلو پورې حتی د هرجریب حاصل او نور پیشگوئي کوي. د بېسرلي او ژمي د پرله پسې حالت له مخې د دوی د خپل د دوبې غلې اندازه د کمیت او کیفیت په لحاظ مخکې له مخکې ښووﻻی شي.

مگر د للمو په باره کې د اپیشگوئي نه شي کولای. ځکه د کال هره میاشت ځانته خصوصیات لري او بیل حالت ښئي. ځکه چې (٦– ٧ انچه په کال کې) باران هلته ډیرلږ او بې وخته دی او د هغه چاوده غو ښار ویو او فصلونو چې ژوند یې په باران پورې تړلی دی د دی بې وخته او لږ باران په سبب د ښو حاصلاتو پیشگوئي نه شي کیدلای.

١– لره دې آباده کړه چې پاته بره شوه.
٢– په هل ختلی ښه نه په راشه.
٣– په پردیو دروزو باندې گیډه ښو کړل سره لاندې.
٤– که ووهې گرسټ ته به شي په جامو پټ، که نه وهې گرسټه به گرزي لغړ خـــټ.
٥ –چې طمعه دی په ځمکه کړه تومنه دې پری ورکه کړی.
٦– شل ورځ کندون کوه یوه ورځ او به لگوه.
٧ –پولی ته یې هیله کړه هیله دې نهیله کړه.
٨– سهیل چې واده که د هرچا جامې به وکه.
٩– له موتې برلو نه شي.
١٠– اوړی که پټ وی په راشه به څرگند شي.
١١– د پوکر بې وفو. (کوم تخمونه د دسمبر د پنځلسم څخه وروسته وکرل شي نه رسیږي)
١٢– چې په طمع د کرو شي هغه پاته په میرو شي.
١٣– د لوگري چې زړه نه وي لور په لوټه تیره کوي.
١٤– چې په خپله کرونده گرزي که شیدي وي تول غوړي شي.
١٥– زاړي ولاړوی لکه ښاړي، بو برړولاړوی خیښتن ژاړي.
١٦– او به پنډې کړه باجرې غونډې کړه.
١٧– لازاړي ځامن دی لازاړي غنم دی.
١٨ –چې نه وکاړي نوکه په لاس به نه نیسي روکه.
١٩– چې په تل روړه وي په تاندو به دوړه وي.
٢٠– چې په تل هستي وي په تاندو به نیستي وي.
٢١– چې طمعه دې په خدای کړه تومنه دې پیدا کړه.
٢٢– نالي کرونده د او ښو تاخت دی موتې کرونده د وزو تاخت دی.

۲۳ـ تاند وبه به دی موړ که وچو به به دی سپور که .
۲٤ـ غنم په دښمن کره باجری په سجن کره .
۲٥ـ چې مزکه ډکه کړی ډك به دې کړي چی مزکه وږی کړې وږی به دې کړی.
۲٦ـ په ماتی څه تخم اچوه .
۲۷ ـ تږول کال دې گل گل وه بیا دیوه غوائی غوبل وه.
۲۸ـ چې کاتك کیوزی په نوبلا پریوزی . (دکاتك میاشت داکتوبر د پنځلسم څخه پیل کیږی .)
۲۹ـ اسواړه ده اسو گټه ده. (داسو میاشت دسپتمبر ۱٥ م څخه پیل کیږی)
۳۰ـ نه تل وی باران نه تل وی فرزندان .
۳۱ـ وسه په وره ده چیتر په غره ده . (وسه ـ داوړی باران ـ چیتر داپریل دشپږمی برسات)
۳۲ـ کیله کیله د خدای په هیله .
۳۳ـ گټغینه کیده لادگره کی ده .(زوړ متل دی غینه کی مقصد ډیر اولادونه گړه کی مقصد ډیره کر هڼه).
۳٤ـ تاندوبه کرونده، د گوتو ښتل دی .
۳٥ـ خدای چی مهربان شی په گلو اوغولوئی سم وورری .
۳٦ ـ باران دې په راشه کیږه .
۳۷ـ کرونده دومره ښه ده چی آس پرې ورغړی نه چې پرې وتر ېي .
٤۰ـ وسه له ښکی سپرلی له پاسه .
٤۱ـ پورب وائی که زه چلیدی ددرښو لاس اوپښی به شنه شول
٤۲ـ چی له تږل سره ئی کاروی هغه تل په غم هساروی.
٤۳ـ تږل خوار کړی تللی بیارته نه دی بیا راغلی .
٤٤ـ چی تږل ورك کړی دی دهغو میله نه مونده کیږه .
٤٥ـ دتږل کرونده ماته لینده دهٔ .
٤٦ـ له هغی قحطۍ می ژغوری چی اوربشی شی سمسوری .
٤۷ ـ تاندو بی وال لونگۍ زړوی او وچو بی وال شیږۍ زړوی .
٤۸ چی فصل پوخ شی داروئی رودل دی .
٤۹ـ اسو ودی سو .
٥۰ـ باران خوداسی وی زیات خوتندر وی .
٥۱ـ یوئی کری سل ئی خوری .
٥۲ـ چی په آسمان اوره شی مالگه اوبه شی .

۵۳ـ مزکه تول په توکل کوی خومدار ئی په ساتلو کی دی .
۵٤ ـ سپینه وورول کوی توره ډارول کوی .
۵۵ـ څه دې شی په هغه سپرلی چی نه سخی څرېنه وری .
۵٦ـ له شنه آسمانه وورېدل نه شی .
۵۷ ـچی په وقت دګلونه وی بارانو نه *چی بی‌وقته باران‌وو ریڅه ئی‌کی
۵۸ـ په اصل ، باران یوښه دی. خوشحاله !
۵۹ـ پګړ پرزوي ، چیتریی لټوی .
٦۰ـ غوښی لاچاړه خوری لائی ساړه خوری .
٦۱ځناوران څلی و پرزول اونوم دپګړ بدشه .
٦۲ـمالاسپینه څله ژړله چی توری اوبه کړی ګرنګونه .
٦۳ـ دډیرو درمند خرو خوړلی وی .
٦٤ ـچی‌راو خیژی ګوپان بیامه کره مونګان .
٦۵ـ چی راوخیژي تلی بیامه کره کونځلی .
٦٦ـ شولی چی ترنګیږی تبی لنګیږی .
٦۷ـ کرونده آسانه ده پالنه ئی ګرانه ده .
٦۸ ـدپاګړپه دو وژبو غلطه تم شه
٦۹ـ سیلۍ چی الوزی بادئی قاصد وی .
۷۷ ـپه تیرو او بوپسی کورزو ونه وهی .
۷۱ـ په وخت نمو نځونه کوه بیوخته للونه کوه .
۷۲ ـدوریځی دنمر نه می وساتی .

جهالت او بی عقلـی

۱ـ ختل ئی په توت زده نه وی اوملا کیکرته تړی .
۲ـ کم‌عقل اول ننګ کوی بیاجنګ کوی .
۳ـ نه یاړ وی نه هوښیار وی هسی دغوایه اودکتوئ ناتار وی .
٤ـ کم عقل دومره په بل نه وکه لکه په ځان.
۵ـ لیونی په کلی پوری خاندی اوکلی په لیونی پوری .
٤ـ غیلۍ که می پوولی نه دی هم، کش خومی ئی اوریدلی دی .
۷ـ موږ که خاوری کینه خاوری دې په کونه .
۸ـ خرپه خندانه پوهیږی .

۹ـ که شپه تیاره ده خوراو مور ښکاره ده .
۱۰ ـ دخره مینه دلتو وهل دی .
۱۱ـ په نا قابل طبیب می سر شو * دردمی دزړه دارو دسترګو راکوینه .
۱۲ـ په ډیرو ړندو یو کوڼ جمعداری کوی.
۱۳ـ خرکه ترمکی لاړشی چی بیرته ورشی هغه خر دی .
۱٤ـ خر زوړشه اودښتن کورئی ونه پیژانده.
۱۵ـ په پردی مال کم عقلان خوښیږی .
۱٦ـ چی نه ذکروی نه فکر له دی هسی بیداری په خوب خوښ یم .
۱۷ـ په برغولی کی ډوبیږی .
۱۸ـ سخ دهغه لنډان چی نه په سود وی نه په زیان .
۱۹ـ دخره ښښتن له عقل پلی خرئی په کور کی‌لوی‌شه ده‌لانه دی‌پیژندلی.
۲۰ـ ړانده هم په دی پوهیږی چی خدای یودی اومالگه تروه .
۲۱ـ ړوند په خپله خونه ښه پوهیږی نه سترګور دبل په خونه .
۲۲ ـچی‌میوی ئی‌دکابل خوړلی نه‌وی *دهغه ترفهم‌ډیرې وی‌ګور ګوری .
۲۳ـ که ډیر هوښیارئی کم عقل وپوښته .
۲٤ـ چی نه پوهیږی هغه ته یوه برخه دوی کړه .
۲۵ـ په ډیرو لیونی خو ښیږی .
۲٦ـ دخروله خوید سره څه دی .
۲۷ـ نه سودنه فایده ږیره کل کړه پاینده .
۲۸ـ دوه جاهلان زنجیر پریکوی .
۲۹ ـپه میښ چی لاس وهی نو سو په ورا چوی .
۳۰ـ تورخرپه صابون نه سپینیږی .
۳۱ـ خره ښکر ګټل غوږونه ئی بایلل .
۳۲ ـاوربشی که دروپی شل منه وی دخره خو لپه دی .
۳۳ـخرپلارکړه چارېری بارکړه نو خردې پلارنه شه .
٤۳ـ لنډ یه په‌غوایه په لوړه وخیژه چی څوك څه کوی ته هم هسی کوه .
۵۳ـ آس ئی هغه ته ورکړ چی تانګ تړل ئی نه زده .
۳٦ـ کوتك خره وخوړ اوشو نډك دکلال وپړسیده .
۳۷ـله ضروره خرهم ابا باله شی.
۳۸ـ که خرو یوی وهلی نو غوږونه به ئی‌لوی نه وو .

غــم او ښادی

ژونددلته داحتیاط ،دقت‌او ګوابښ شخه ډك ښودل‌کیږی .سړی‌په خپلو غمونو کی‌بی‌پرواو مغرور ښودل کیږی ، داسی چی‌په زړه کی‌ئی‌دبل چا دغم لږڅه همدردی ځای لری. همدارنګه انسان اکثراً نړی په عینی اوموجــود

شکل‌سره منی‌اوله افراطڅخه ژغورنه کوی .نه ډیرغم لوی‌اونه له خوشالی‌څخه
چوی هڅه کوی‌چی اوس ځان خوشال وساتی اود ژوندانه له لنډ عمرڅخـــه
گټه واخلی .

«څوك چی په ژوندکی ډیر مقررات او قیودات مراعا تـــــو ی
هغه ژوند کوی خوپه ژوندکی بـه همیشـــــه ور ك وی . »

۱ـ چی‌وپرزی خوږبه څرنگ نـه شی .
۲ـ یتیم په ژړا تینگ دی .
۳ـ ویرله ډوله سره نه شی .
٤ـمه له غمه پرزه مه له خوښی ورزه .
٥ـ نه له‌غمه څوك مړه شوی‌دی نه له خوښی څوك الوتلی دی .
٦ـ په ویرکی هرڅوك خپل مړی ژاړی .
٧ـ پردی غم له واورو سوړ دی .
۸ـ نه هلته ښادی وه چی زه‌وم نه‌هلته ښادی وه‌چی ئی یووړوم .
۹ـ دوراری په ورازی سود کیږی دبوری په بوری .
۱۰ـ ځامن خواږه دی غیشی ئی کا ږه دی .
۱۱ـزه دی دروغجن یم خوتا دی خدای جوړ کړی.
۱۲ـ چی په‌جهان کی‌ئی خوښی وی هغه کس دی .
۱۳ـ پردی غم نیمه ښادی ده .
۱٤ـ دآس ملاجنت دی کیده ئی دوزخ دی .
۱٥ـ په‌دنیا دوه شیزه‌لذت که * سواری دآسو خوب دجونو په ورنونـه .
۱٦ـ مه خوشحال وای مه‌خانی وای چچ‌په‌لاس تور موسلی وای خـــوارمان
دی که ځوانی وای .
۱۷ـ سخ دشغه سړی چی ئی غم په بل سړی .
۱۸ـ چی نه وی هم‌غم چی‌وی هم‌غم .
۱۹ـ گازری په خوند دې‌نه یم‌په خرپ دې‌یم.
۲۰ـ دنیا په امید خوږل کیږی .
۲۱ـ ښښی می دپاس‌وی که‌په خره‌وی که‌په آس وی.
۲۲ـ بزیره می وخریله اوعیدهم نه‌شی .
۲۳ـ یوغم له بله غمه نه شرمیږی .
۲٤ـ هغه څه‌دی چی بی‌ور کړوئی زړه ښه دی .
۲٥ـ ځینی ئی‌خوری ځینی ئی نغری .
۲٦ـ پلار او مورئی خوښیږی چی زوی موستریږی هسی خبرنه‌دی چـــــی
عمرئی لنډیږی .
۲۷ـ اوبه په ډنډ دریږی اوغم په غم دریږی .
۲۸ـهرکله دې‌څه کـه چی زړه‌دی ښـه کـه .

۲۹ـ چې په مال دی اخترشه کوردې دکرشه .
۳۰ـ راشه له هرچا پاسه ، راشه له هرچاسمه ، راشه له هرچا کوزه .
۳۱ـ له خوښی یی خبر نه شوم اوله غمه دی وسوم توره تپه .
۳۲ـ اوبه به تیری شی کانړی به پاتی شی .
۳۳ ـزه‌دی دپلار ویر کوم او ته می د خولی پیښی کوی .
۳٤ـ ورځ دهغوده چې ښکل کوی ،شپه دهغوده چې سکونډل کوی .
۵۳ـ چرګ چې بانګونه کوی‌خپلی سترګی ژاړی .

پـــــوهه

۱ـ عقل لعل اوگوهر دی نه په زور اونه په‌زر دی .
۲ـ چی له‌خپله عقله پلی وی هغه تل په‌غم نیولی وی .
۳ـ ژبه زده کړه، یوه مه کړه .
٤ـ هرسړی له‌خپل عقله پادشاه دی .
۵ـ عقل له بی عقله زده کیږی .
٦ ـله جنګ نه زه راغلی یم او خبری ته کوی .
۷ـ کارچی بی استاد وی بی بنیاد وی .
۸ـ که ددرست کلی ملك ئی چی له ځانه خبرنه ئی نوهلك ئی .
۹ـ هوښیار نه پرزی اوچی پرزی بیاپه خوله پرزی .
۱۰ ـهوښیار مرغه نه بندیږی او چی بند یږی نوپه دواړو پښو بندیږی .
۱۱ـ ډیر هوښیار ډیر خوار .
۱۲ـ طبیب کوم طبیب دی‌چی په ځان‌ئی تیر شوی وی .
۱۳ـ دزرو قدر زرگر پیژنی .
۱٤ـ دحکیم خبری بی حکمته نه وی .
۱۵ـ لنده ژبه هری خواته گرزی .

کار او مزدوری

لاندینی متلونه په‌عمومی توگه دخواریکښانو او مظلومانو متلونه دی . په‌دی متلوکی انسان فقط دکار اوزحمت لپاره پیدا شوی دی. کار او زحمت گالل دانسان کاڼه ده. تنبل اولټ انسان دسپکاوی حق لری . دکار اوزحمت ګاللو خوند ډیر زیات دی. دکار دخوږوالی او ارزښت له امله پښتـــانـــه ځانونه تکړه‌کار کوونکی‌اوزیار ایستونکی شمیری. دزیاراوزحمت‌عمده‌دلیل غریبی مظلومیت او مجبوریت دی.
اوکه نه ډیر محنت اوزحمت چی زیات حاصل ئی هم‌بل څوك واخلی هیچاته

خوندور کیدلی شي .ددیسیمي پښتانه دښې او حاصل خیزی مځکې پـــه درلودو سره چې اوبه ئی هم پریمانه دي زیات حاصلات ترلاسه کوی . پـه تیره بیاد بنو وادی ډیره خړوبه اوآباده مځکه ده، مگر خلك ئیـــوازې دفصل په وخت کی کار کوی ، بل وخت لټ اوتنبل پراته دی . دفصل دکرلـو او ریبولو وخت هم یوازی دڅو هفتو لپاره دوام کوی .

١ـگټه ئیدمزدور غوندی ،خوره ئیدځښتن غوندی .
٢ـ چې خپله اوړه زهیره نه کړی پردی زوی به خپل نه کړی .
٣ـ چې درشی له بله کوره په تابه شپه که تکه توره .
٤ـ خپله اخسته په برغولی کی هم ښه ده .
٥ـ چې کاږه بارونه وړی هغه اوښان دی .
٦ـله پراته زمری ښورن گیدړ ښه وی .
٧ـ خپل کټ خپل پوزکی له هرڅه وی خوږ کی .
٨ ـپه یوه لاس لوکوه په بل لل کوه هیڅ پروادی نه شته ډیره کل کوه .
٩ ـپردۍ چاردی که ښه وکړه لاس دی تور ،که دیبده وکړه مخ دی تـور .
١٠ ـکه شنغړی ژورنه کړی پردی زوی لوربه خپل نه کړی .
١١ـ چې خړنه شی غوړ به نه شی .
١٢ ـخری کاږه کهتری ،گوندی خدای درکه بهتری .
١٣ـ له بیکارنه بیگار ښه دی له جاهل نه تور مارښه دی .
١٤ـ لاس وهه خدای یادوه .
١٥ـ یوپه سل راځی نه سل په یوه .
١٦ـ دښکار غوښې دځان غوښې .
١٧ـ بی مزده چار دهیچانه زده .
١٨ـ چې له خپله کسبه نه خوری که ولی وی ښه به نه خوری .
١٩کار اسان دی پال ئی گران دی .
٢٠ـ ډیر غواړه لږ نغاړه .
٢١ـ تیار خور حرام خور .
٢٢ـ که میلمه ئی سټ خونه ئی
٢٣ـ چې بیکار وی که سردار وی څه په کار وی .
٢٤ـ چې کمکی ئیاخلی برگونه دخوار به شنه شی زنگنو نـه .
٢٥ـ سندرو چې سور دی زور دتنور دی .
٢٦ـ کوږ ووږ له خپله لاسه خوږ .
٢٧ـ چې څوك خوبونه کوی دهغو کټی پیدا کیږی .

دروغ

۱ـ چی رښتیا وردرومی درواغو به په ملك اور لگولی وی .
۲ـ په سترگو وینی په زوی لوړی .
۳ـ درواغجن درواغ وایی‌اورښتینی ئی‌قیاس کوی .
٤ـ مدعی سست گوائی چست .
٥ـ ددرواغو مزل لنډ دی .
٦ـ رښتیا که بایده دی هم تارخه دی .
۷ـ درواغ ویل دکوتی ترپ دی .

سمپا او اصراف

دا هرو مرو وایو چی‌پښتانه دنوم او شهرت لپاره ډیری درنی میلمستیا و ی ورکوی اومیلمه پالنه ددوی غوره دو ددی .هغه پښتون چی لنگـر یی خلاص دی اوهر لاروی ته ډوډۍ کوی وائی چی پیسی‌ئی په ښه لاره‌کـی خر ځیږی میلمه چی‌هر چیری ولاړشی دده ستاینه به کـوی . پښتانه نژاداً میلمه پالونکی خلك دی ، هرکلی حجـــره لری او پردی میـــلمـا نـــه هلته شپه تېرولی شی اودکلی خلك ډوډۍ او څه کالی دشپی دتیرو لو په غرض ورکوی . دحجری مصارف یادکلی دملك له خوا ورکول کیږی اویا پـــه کلی ویشل کیږی .
۱ـ اوله ورځ پاچا ، بله ورځ وزیر اوبله ورځ له خاورو خمیر .
۲ـ بی وخته میلمه دکاله ناتاردی .
۳ـ په لړوکی خوره په ډیرو کی ننگ کوه .
٤ـ پردی خواړه په پور دی .
٥ـ دمیلمانه په تلوار دکاله څه شی .
٦ـ دیوه ست ښه دی دبل پت .
۷ـ مړی چی کوربانه خوښوی ، میلمانه ئی خو ښوی .
۸ـ په فقیرکه یودربند شی شل پری خلاص شی .
۹ ـچی ورکړی گل شی چی وخوری . . .شی .
۱۰ـ سخیان دخدای دوستان .
۱۱ـ څوك چی‌ننگ که هغه توری شړی لنگ که .
۱۲ـ کال ته کسه لوړوهـــه .
۱٤ـ ددووکورو میلمه خواروی.
۱٥ـ جنگ پر وسله شی ننگ په غله شی .
۱٦ـ بللی خور ولی .
۱۷ـ دسلو بللیو ځای وشی دیوه نابللی ځای نه شی .
۱۳ـ چی اوکره سرپړی میلمه ډیر یږی .

۱۸ـ نه تاڅه راته کینبوول نه ماڅه په کی پریښوول .
۱۹ـ نوم‌دې لنگر کوردی ډگر .
۲۰ـ شنی گورگری می نه‌خوړی په پخوپسی گرزیدم پښی می بایللی .
۲۱ـ دریاب که لوی دی دسپی په ژبه دی .
۲۲ـ کورمی درجار څکه دی‌مه وه .
۲۳ـ دبخیل مال دخوارو دی .
۲۴ـ چی‌ډیروی خوډیروی چی‌لږوی په بسم‌الله نه ډیریږی .
۲۵ـ بدشوم دی بدئی نوم دی .
۲٦ـ اخونده اخونده!ماردی. دښو ځوانانو کاردی.اخونده اخونده!تلبردی.
یوزه‌یم بل می‌زوی بل‌ملا اکبردی .
۲۷ـ اخونده صاحبه غوړی‌دی‌غړمه لره سړی دی، دانوردې په لاس کسی
څه دی ؛ نغن دی‌څه عجب‌ئی خوند دی .
۲۸ـ چی‌سړی زړیږي حرص ئی زیاتیږی .
۲۹ـ شوم‌گیډر ،تازیان کوی .
۳۰ـ چرگ چی څو بیږی .... یی‌تنگیږي .
۳۱ـ نه خرمرداریده نه سپی ورنه ته .
۳۲ـ موږك په غار ننوتلی نه شواوپه لکی پوری یی مخ ورپسی .
وتاړه .
۳۳ـ چی ماما وسرته لاس کړی دخورئی امید ورته پیدا شی .
۳٤ـ دگیډی لار ژوره ده .
۳۵ـ اخوند موږشه پاته یی کورشه .
۳٦ـ طمعدار په دواړه جهانه خوار .
۳۷ـ ته وائی بس دی‌وائی لس .
۳۸ـ مرغه دانه وینی لومه نه وینی .
۳۹ ـ چی‌دنس په هوا درومی که یی غم نه وی غم به مومی .
٤۰ـ که واړه دنیا دیوه شی هغه یو به پری موړ نه شی .
٤۱ـ چی دونی ترك شی دوزی ورترپ شی .
٤۲ـ منګور خاوری په احتیاط سره خوری چی تمامی به شی .
٤۳ـ په پردی کورسل میلمانه هیڅ نه دی .
٤٤ـ دنیا په نهو ولاړه ده هیچالس کړی نه ده .
٤۵ـ . . . هم تنگ غواړی اودزوی سرهم غټ‌غواړی.
٤٦ـ چی په تلبر میړانه کړی ددنیا زور لری .

دانسان عدالت

۱ـ باران په باړه وشه اوخره یی دخالصی یو وړه .
(ځایونه دی) .
۲ـ فصل غوایانو وخوړ او غوړونه ئی دخرو پریکړل .
۳ـ ملك‌خراړوویران که اونوم دکارګانو بدشه .
٤ـ وازګه ئی دپیشو په لکۍ پورې وتړله .
٥ـ حق دحلالید لو دبزووه او په کی راغلل چرګان.
٦ـ ګناه په خپله وکه لعنت په شیطان وایی .
۷ـ یوئی ګتمی بل‌ئی ښتمی .
۸ـ ګرم به کم‌قوت وی اوختی‌به دزور اورختلی وی .
۹ـ ځای‌ودبازونو ،ونیوکار ګانو .
۱۰ـ خواړه خوله خوری او شرمیږی سترګی .
۱۱ـ غوښی نورو وخوړی اوهډوکی دګنجی په غاړه کړل .
۱۲ـ ماسته بیزو وښتل او خوله ئی دغرنجی ککړه کړه.
۱۳ـ تیل زما لګیږی اوپه ګټه ئی نور خوښیږی .

بوډا والی

دعمر اوزوړوالی توپیر دپښتنو ځوانانو له‌خوا تل دتوجه وړدی. «زوړوالی هوښیار ی» یوه داسی موضوع ده‌چی پښتانه په درنده سترګه ورتـــــه ګوری ، ځکه چی په تولو کورنیو او کلیوالی شخړوکی دسپین ږیرو نظرتی داعتبار وړدی . په مرکه کی دسپین ږیرو خبروته تول‌غوږ ږدی.کوم‌متلونه چی‌دلته راغلی تول دسپین ږیرو دمقام داحترام ښکار ندوی دی .
۱ـ دزاړه سره مه کوه مړبه شی دواړه سره مه کوه هیربه یی شی .
۲ـ دور او پلار چی زاړه شی ترګوړو خواړه‌شی .
۳ ـ سپینه ږیری خاوری پینه .
٤ـ سړی چی زوړ شی هرزحمت ورجوړشی .

خواری او غریبی

تقریباً له نیمایی څخه زیات متلونه چی‌په ندی‌هکله لیکل شوی‌دی‌په مروتو خلکو پوری‌اړه لری . ددوی‌ظرافت‌دستاینی وړدی. دیوه‌غریب‌مروت څخـــه بل‌څوك دخواری او غریبی په‌هکله ښه معلومات نه لری «خواری دروغتیا ـ مورده» او خواری انسان کلك اوسر سخت آموخته کوی . ددی متلـــو نو بله برخه بنو څیو ، ختکو او دوزیرو دسیموڅخه دی‌چی زیاتره ئی‌مشهور ـ

متلونه دی . کومه خاصه قبیله اومحل نه شو ورته ټاکلی .
۱ـ دخوارسري په لاس کندك لواړ لیده شی .
۲ـ تشه لاسه ته می دښمن ئی .
۳ـ ګنجی په سرتارنه لری په چا کار نه لری .
٤ـ بار خوری او . . . دکلال خوري شی .
٥ـ که په نورو ښه شپه ده په خوار هغه شپه ده .
٦ـ نن خو ارتل خوار .
۷ـ نیستی پاکه پاچاهی ده دولتمند ئی له لذته خبر نه دی .
۸ـ ورك شی پوره چی میړه باسی له کوره .
۹ـ دخره هنیاکه له غمه ده برخه یی کمه ده .
۱۰ـ خدای‌چی سری خواروی په ورځ دوه واره پخوی .
۱۱ـ دادی دومره غوری وو چی په سرتمام شول .
۱۲ـ مسکینه یوه سترګه دې توره‌بله دې سپینه .
۱۳ـ یاخوارمه وای یا هوښیار مه وای .
۱٤ـ که خواریم هسی خوار نه یم چی دمسافر و خوری پتوم .
۱٥ـ که دګیدړ خپلی وای پردی به ئی‌ولی پټولی .
۱٦ـ له پورو ړی زیات خوار نه شته .
۱۷ـ چې‌نه دې وی خپله غونده بل‌ته به ناست ئی وچه شوندې .
۱۸ـوینځه چی توده شی هلته اوده شی .
۱۹ـ دخوارانو کتوی په صبر پخیږی .
۲۰ـدخوار چیرکی تل دزور اورو سپی خیری .
۲۳ـ که وطن‌اوګره شی دخوار خو یوه چمچه شی .
۲۲ـ په میړو خوار په هډو خوار.
۲۱ـ خوار دارزان هیله وکړی په وار دوه جامی زړوی .
۲٤ـ اوښ خوپه پیسه دی چی‌پیسه نه لرم څه وکړم .
۲٥ـ خوارانو مال په پلو څری .
۲٦ـ خوا دی عیب نه دی عیب غلاا‌و کاسیری دی .
۲۸ـدپیشو په سر دستنی داغ ډیر دی .
۲۹ـیو بهلول یو ئی کچکول .
۳۰ـ ورك شی پوره چې‌ورك دې کړل دوه کوره .

غرور ، خود خواهی ، پلمی او بهـــانی .

ددی ګروپ متلونه لږ ګډوډ دی چی د انسان دزړه ضعیفی اومنفی جنبی ښیی.دحیواناتو په طبیعت کی داخلاقو په هکله خاص متلونه راټول‌شوی‌دی. کارګه او خره ته همیشه سپك کتل شوی دی :

۱ـ سکنده چی څر به شی دچوهاړی (جاروکښ) کره په خپلـــــــــه
ورکړه شی .
۲ـ پکه دخپلی خور په ویښتو سخ کوی .
۳ـ ځمځه هم په ځان غره شوه چی په ما اوکره سره شوه .
٤ـ لوخی دقوم سپکه غوښتله سرئی په دریاب کی وچ‌شه .
۵ـ هرچاته خپل عقل ښه ښیده شی .
٦ـ لګی د زر کی یون زده کاوه خپل ئی هیر که .
۷ـ وزی په میړی پوری خندل چی دالوځه ... دې ورکه شه .
۸ـ سترمی کړی او سترمی دغاړی مه کړی .
۹ـ تروړی (ګیدړی) ته خپله سیوره غټه ښکاره شوه .
۱۰ـ هر څوك وائی چې زما دغړکی خوند ښه دی .
۱۱ـ خر هغه دی کته یی بله .
۱۲ـ هیچاته دخپلی خولی بوی نه ورځی .
۱۳ـ چی کم نه شی سم به نه شی .
۱٤ـ چاچی ځان کمین که دجنت براق‌ئی زین که .
۱۵ـ له خره څه مردار دی چی دی خړی او به نه څښی .
۱٦ـ سمه سویه ولتیده او سم تازی ته .... ورغلل .
۱۷ـ چې دادی وار شه بابا بیمار شه .
۱۸ـ لګرهم .... خوری هم وزرځانه‌ی .
۱۹ـ په کورکی دې نه چڼه شته نه بټه په شمله دې شوم غلطه .
۲۰ـ که خواړه پر دی وو ګیډه خودې خپله وه .
۲۱ـ بیکاری سړی په پردو متیازو کښینی .
۲۲ـ شڅ‌کی‌وایی‌چې زما تر کوچو پسته زویه اولګرچې زما ترلتی‌سپینه زویه .
۲۳ـ که دتادی اوربشی ډیری ځماله نازه سترکی توری .
۲٤ـ غلبیل کوزی ته ویل چی دا دوه غارونه دی ورك شه .
۲۵ـ اوښه څه دې سم دی چی پاته دې څرخه .

خود خواهی‌او ناشکری .

خود خواهی دهرچا په نظرکی بدەده اوناشکری هم‌لوی عیب دی. ناشکری انسانان په هرځای کی پیدا کیږی . دپښتو متلونه په دی هکله دانګریز ی متلو سره پوره توپیر لری. پښتانه هوښیار اوزیات ئی‌په سلوکی زیرك‌دی.

۱ـ زه دستا په برګ یم اوته زما په مرګ یی.
۲ـ له پروی زوی نه میراث ښه دی.
۳ـ دپلار زړه په زوی او د زوی په وچ کانی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤ـ چی ځان وی په ضرور نه زوی وینی نه لور .
٥ـ دگیدړ . . . . ږکار شول ځنگله ته ئی زغلول .
٦ـ پریښول ئی عیب لری پریکول ئی درد ناخلف شه دپدرپه مخ کـــی زخـــــه .

٧ـ یوه ځان کندن کاوه اوبل لور ورنه غوښتله .
٨ـ اول ځان بیا جهان .
٩ـ خرپه ځان حیران ښبتن ئی په بار حیران .
١٠ـ چی ئی غیشی له مازده کړه بیائی خښ زما په سینه کړه .
١١ـ پلار ئی له لوږی مړیده او زوی ئی خواږه ورنه غوښته .
١٢ـ موړ دوږی له حاله څه زده .
١٣ ورورکه سپور دی دخپل کور دی .
١٤ـ چی زما په کور ماړه شی هغه زما دمور میړه شی .

قــوت او قــدرت

١ـ له زوروره یالیری یاغلی .
٢ـ چی په زور ورسره نه ئی برابر دهغه په څنګ مه څه زړور .
٣ـ دزور ورو اوبه په پیچو موخیږی .
٤ـ مه کوه په چا هسی به وشی هم په تا .
٥ ـ خور خورده موړ موړ ده چار د زور دی .
٦ـ زورئی زور اور ته ورکړی دی .
٧ـ حق‌ښه دی بی زوره هیڅ نه دی .
٨ـچی دزور ورو ښکنی خوری هغه خپل ورشکی خوری .
٩ ـ شل ټکه د زرگر یو د آهنگر .
١٠ـ چی زور دزور آورشی پټی له تخم‌سره خپل شی .
١١ـ یو غربل غره ته نه ودریږی یو بنده بل‌بنده ته ودریږی .
١٢ ـ تړه که مضبوطه ده د نوزپه مخکی هیڅ نه ده .
١٣ـ چی خان وی په یاران وی‌چی یاران‌ئی نه وی خان‌په بید بیدیـــــا حیران وی .
١٤ـکه د بلی زړه وی گوړی‌دمالو بس وی .
١٥ـ زور اور غوړونه لری سترگی نه لری .
١٦ـ له آزار نه بازار نه شته .

١٧ـ نه به دې زورا ورزوی شی نه به دې‌ورورشی ، هسی کانی به دې پــه کــورشـــی .

۱۸ـ او به راغلی په ورخونه او به دهغودی چی زیات وی په میړونه .
۱۹ـ که تېر کړی که پر کړی وزر به دې و کاږم .
۲۰ ـ تل چمچه په کونډه کی وی یوه ورځ خود کونډه که هم په چمچه کی شی .
۲۱ ـــ چی لوی دو لت غواړی لوی دې دانت غواړی چی لوی ولا یـت غواړی روغ دې صورت غواړی .
۲۲ـ چی زنبی ئی ملك وی کلی ئی هلك وی .
۲۳ـ که او به زور لری مځکه سور لری .
۲٤ـ له زور اورو یا پنډی اوری یا کنډی .
۲۵ـ ګنډه دښمنتن ده دسپی خوهسی دودی .
۲٦ـ کانړی که کم دی دګړی محکم دی .
۲۷ـ زور دچل ملا ماتوی .
۲۸ـ شرعه ښه کاردی خوزورئی یاردی .
۲۹ـ دمیښی خو دا خوښی ده چی ښخیږی نه .
۳۰ـ غر که لوړ دی په سرئی سمه لار ده .
۳۱ـ دنوی ودان له پوره می وساتی دکم زوری سړی له زوره می وساتی .
۳۲ـ مار که ماردی دپیشو لاچار دی .

شتمنـــــی

۱ ـ چی په لاس کی دې وی خوب کوه چی له لاسه دې ووزی غوریـږ کوه .
۲ـ دزرو دښمنتن لار ارته ده .
۳ـ ګیدړ خپل پوست په بلا کښیوست .
٤ـ دنیادهغه ده چی خوری ئی نه چی ساتی ئی .
٥ ـ د نیائی هغه ته ورکړه چی د پوزې پاکول ئی نه زده .
٦ـ چی سره خوری هغه سره خړی .
۷ـ چی له خپلی دنیامست وی له هرچاسره ئی قصدوی .
۸ـ غوړ وی لاغوړ وي.
۹ـ ماتی که له تندی مری په کیڼه کی ئی موزنګون او به ولاړی وی .
۱۰ـ که ئی ډیره کړی قارون غوندی خو به نیره شی پرون غوندی .
۱۱ـ دنیا دکمر سوری دی .
۱۲ـ ځوك وریسی مری اوځوك ورنه مری .

۱۳- چی زروی زاری ځه وی .
۱٤ - کتبه دې له چاوکړه له خپله وروره داهیڅ کتبه نه ده .
۱٥- که ډیری دی تیر می نه دی .
۱٦- که پرون کمرونن کودر دی .
۱۷ - چی عمر ، خان ودهرچا ځان وچیعمری شه دهر چاسپیشه .
۱۸ - ځوانی دېوی غوړی دې نه وی .

ښځی

لاندینیمتلونه یوازې هغه متلونه نه دې چیسړی دښځوپه هکله څه فکر کوي بلکه داسی متلونه هم په کی شته چیښځودسړیو په هکله ویلی دی . څومتلونه دمینی اومحبت په هکله دی . هغه څوك چی فکرکوی چی ښځی د لته سپکی کتل شوی دی اویاځینی متلونه بیخی بیادبه دی بایدونه لیکل شی، زماپه نظر لیکل ئی ځکه ضروردی چی اصلی ماهیتئی راڅرګند شی. مګر باید داوواپویوازې پښتانه نه بلکه ټولانسانانپه هرځای کی چیدی ښځوپه برخه کیمجرم دی ځکه د ښځودمیړانی، پوهیاونوروښواو- صافو څخه ئی سترګی پټی کړی دی. داځکه چی تریوه وخت پوری ښځی هر چیرته د مرئی په شکل ژوند کړی دی او کوی ئی .

۱- کونډهئی پرینبوهتنکه ئی پری کیښوه .
۲- پیغله په شپه کوه کونډه په کاته کوه طلاقه هیچری مه کوه .
۳- نه پکه په چاسرکوی اونه دا د چاسر کوی .
٤-لیور که لربرشی خواخیربه خپلی ... ته ... شی .
٥- که بوډۍ بزرګه وای نو دډیرو کورونه به ئی ډګر کړی وو .
٦- دمور .... که دغوښی دی روانه دی .
۷- چیمی نه ګنهله ورته هغی وتړله نته .
۸ - د کونډی نه د ین شه نه ئی ... شه .
۹ - د کاسیری زل نه ودسپینو ځولی ئی مات کړ.
۱۰-که له ور یینداری نه زهیر یږی له وروره زهیر شه .
۱۲- چی تور نه شی ... به نه شی .
۱۳ - د پلار دکورله خواری به خلاصه شی او دسخردکورله خواری به خلاصه نه شی .
۱٤ - کونډه د زوی په هیله له میړه ووته .
۱٥ - مور ئی کسه لور ئی نسه .
۱٦ - سترکی له ا صله توری ښی دی. * په رانجو سترکی لولیی توروینه .
۱۷- اورته راغلی دکور میرمن شوی .

۱۸- دمیږه لوز کوره دښځی ښایست .
۱۹- چی ډیر غواړی جنګونه هغه دوه‌کوی وادونه .
۲۰- چی ځوان وی دنجونو ځان وی‌چی زوړشی دنجونو پیغور شی .
۲۱- یوساعت ددیدن ښه‌دی نه دصدرون درې اندې اور بشی .
۲۲په تش کاته دعمرڅه شی لکه سپی چی هډوکی زړه ئی ښه شی .
۲۳- مین به‌ښه لرم خوراك به‌ئی سپینه خوله لرم استوګه به‌ئی پسه ورانه لرم که لیونی شه هوده نه لرم .
۲٤-هغه ناوی چی‌په ځان ښایسته نه وی .
څوك ئی څه کوی ښایست دمور او نیا .
۲۵ - لیلی یوه یارا نئی ډیر نیولی دینه .
۲٦ - زما دې څه وکړه چی لاړی * زه‌چی‌په مغزلفی‌لرم‌بل به یارکړمه .
۲۷- اول ئی ویاړه شیروه بیامیږه شیروه .
۲۸ - چی ئی موروی بد آوازه لورئی‌نه‌وی نیك آ وازه .
۲۹ - غوا دکڼ کوه ښځه د جڼ کوه .
۳۰- خور اولور په‌خت‌خوراك ښه لره اوله ځانه ئی کوښه لره .
۳۲ - که زوی او ورور په خواست دی‌میږه هربوټی ته ناست دی .
۳۳- خری موری ادی موری .
۳۵- خور اولور غو ړډولی‌دی چی‌ځان ته ئی نږدی کوی غوړیږی چی له ځانه ئی لیری کوی نوسپی ئی خوری .
۳٦- خوری اسپه کور ودانوی ، خوری ښځه کور ویرانوی .
۳۷- غرونه بی اوبو نه‌وی کورونه بی میړو نه‌وی .
۳۸ - چی څوك ددین په‌ښه ځی‌له ښځو به‌کوښه ځی.
۳۹- چی‌په کونډکه کی‌دې برخه نه‌وی په ډګرئی‌وله چی‌مات شی .
٤۰ - ټوکی کیږی خونه په سکو نډلو .
٤۱- دځوی په ژبه مور پوهیږی .
٤۲- واك ددې کوهری که پلیمنه خوری که سنګری .
٤۳ - پر دی‌موری که ښه وائی بدبه کوری خپلی موری‌که بدوائی‌ښه به کوری .
٤٤- خالی کنډول نسکورښه دی له مرداری ښځی ډګر کورښه دی .
٤۵ - کونډه دې میره وکړی چی نوم ئی بدنه شی .
٤٦- نوی ناوی راغله نوی دودئی راوړ .
٤۷- بن دختو هم بده ده .
٤۸- دکور ناوی هلکه وی .

٤٩ـ هغه شخه میږه‌وی خندنی ښځه درلی نه شی اوهغه شه ښځه وی‌چی خندنی میږه درلی نه شی .
٥٠ ـ که داوار خلاص‌شم له دې اشنانه ، بیامی توبه ده‌له جمله اشنانه .
٥١ـ نه ئی ننگ‌شته نه تیغونه ترخانانو دماغی دی پیغلی نجونه .
٥٢ـ بی ریباره یاری گرانه ده .
٥٣ ـ په لیلی هرسړی مین دی* سخ‌دهغو دی‌چی لیلی‌شوه‌پری مینه .
٥٤ـ کونډه چی میږه که ولی ئی وړاندی نه که .
٥٥ ـ په وړاندنی‌سترگه می‌گوره* که مخ‌می‌تور دی‌اندیښنی‌می کړی‌دینه .
٥٦ ـ که سوځی کونډه سوځی میراث‌خورئی شه کوی.
٥٧ ـ د خورلورپه لمځی‌عبث‌کوی خواری .
٥٨ـ مورمی مړه کړه ما یله کړه .
٥٩ـ موزی نه کور لری نه له چا پیغور لری .
٦٠ ـ نه کوم موزی چاری نه کوم لونگ‌به په درنه میچن‌انه کړم .
٦١ـ ور خوړلی زوی رودلی .
٦٢ ـ چی وروړئی کړی دربانډې ... به ئی نه کړی.

هغه متلونه چی عمومی اخلاقی او اجتماعی او انتباهی بڼــــی لـری .

ددی مجموعی زیات متلونه باید دیوه خاص عنوان ترنامه لاندی ترتیب شوی اولیکل شوی وای مگر ددی پلان شخه دمخه دامتلونــه پـــه دی ډول راغونډ شوی وو. نوما ددی بیا بیلول لازم ونه بلل ځکه چی دومره گټه هـم نه کوی،، اوزیات‌شمیرئی‌په کومه خاصه کټگوری کی‌هم‌نه راځی اودمتلونوسره مشابه جملی دی :

١ ـ ښوك چی اوښان ساتی دروازی دی ستری لری .

٢ـ غوښی دی یوړی خواورته به ئی راوړی .

٣ ـ مه کوه پیښی شه دې په سرشی شه په پښی .
٤ ـ مچ شه کو لی شی خو خوابده کړی .
٥ ـ په الاجی دې لوبی کولی اوس په کی بند شوی .
٦ ـ غوښی که سوی وی له پیتی ښی دی .
٧ـ ځان کندن هسی اسان نه دی چی‌هره زړه ئی کولی شی .
٨ـ چی‌دلنگیډو نه وی نوشله بلارا بید ې .
٩ـ په و چه ځمکه لامبو وهلی نه شــی .
١٠ـ چی ژوندی وی خوښیدی اوس چی مری اینه دی سوځی .

۱۱ـدښمیارخونه ،هسی سخاوه چی باران پری وشه لاسخاشـــــوه .
۱۲ـ په دوبیانو پوری خپل نوکونه اور شول .
۱۳ـ بی له چریکی نه هم عیدشی .
۱٤ـ بی له چریکی عید نه کیږی .
۱۵ـ که چرگ بانگ نه وائی هم سبا به شی .
۱٦ـ دخری که خوږ شی دخره پری څه شی .
۱۷ـ څومره چی دې پتونی وی هومره پښی غزوه .
۱۸ـ ړوند چی ژاړی په ړندو سترگوهم ژړلی شی .
۱۹ـ له لمده څه لمدیږی ، له وچه هیڅ نـــه .
۲۰ـ خرپه غوږونو وهه چی هنائی هیره شی .
۲۱ـ دمیښی که ښکر ستردی په خپل سرئی دی .
۲۲ـ پربی سرښه نه ښخیږی .
۲۳ـ لکه چی غریږی هسی نه وریږی .
۲٤ـ خپل لنډی سوگه لره بلغل مه بوله .
۲۵ـ کوهی د بل په لار کی مه کنه په خپله به ور پریوځــی .
۲٦ ـ دو طن سویه دوطن سپی نیسی .
۲۷ـ که کور می وسه خندق می پوخ شه .
۲۸ ـ چی کوره خوری چوشی به پری که .
۲۹ ـ د ښښ خنک ته چی اوسی هغه به سوی جامی یوسی .
۳۰ ـ وریه څه به حاصل کړی د سو یی له سریه .
۳۱ـ هره ونه مه خوره یوه به دی گنډهیر شی .
۳۲ـ پنځه سره گوتی په خوله مه منډه .
۳۳ـ په ډیرو قصابانوکی مږ مردار یږی .
۳٤ـ مړی غږکوی که ئی ژوندی اوری .
۳۵ ـ ستاله خیره می توبه ده خوسپی دې رانه کوری کړه .
۳٦ـ که لنگی غواوی بکیږی ځامن غواړی نووچی غواوی ولی بکیږی .
۳۷ـلیوه که ښپلی کړلی خپل ځان له به ئـی لولی .
۳۸ـ خرسپی دلیوه ورور دی .
۳۹ ـ نه خروهلی نه لښته ماته .
٤۰ـ ویش کوه میړوته گوره .
٤۱ـ خاوری لاړی په ایرو پوری ئی واړول او باد پری راغی دواړه ئی یووړلی .
٤۲ـ چی دماما په نغری شی هغه واړه لیونی شی .
٤۳ـ یوه بلا بلی بلا ته وائی چی بو .

٤٤ـ یوچا په کلی کی‌نه پریښود اوده ویل چی وسله می‌د ملك کره کښیښ دی .
٤٥ـ په هری سوړی گوتی مه منده .
٤٦ ـ لاری وهه د خدای لار گوره .
٤٧ـ پیا زدی وی خوپه نیاز دی وی .
٤٨ـ یاراته ودریږه یارانه ودریږه .
٤٩ ـ چی ځان وینی جهان‌وینی چی ځان‌نه وینی هغه خوخاورې پینی .
٥٠ـ چی ډیر غړیږی غلط به شی چی ډیر خوری غارت به شی .
٥١ ـ اول مړه مه نیسه او چی نیسی ئی نو ټینګه ئی نیسه .
٥٢ ـ سر له خدایه غواړه پګړی‌ډیری دی حمیده .
٥٣ ـ غواکه توره ده پی‌ئی سپینی دی .
٥٤ـ مال چی دخښتن په دود نه وی حرام باله شی .
٥٥ ـ چی یوه دې ړنده شی په بله لاس ونیسه .
٥٦ـ په ژوندی غوښه او رنه لګی .
٥٧ـ له بلا یالری یاور دننی .
٥٨ـ د قبر خاوری په قبر تمامیږی
٥٩ ـ شهر په شیوه خوړشی نه په توره
٦٠ـ ځای هغه سوځی چی اور باندی بلیږی .
٦١ـ څه دې شی په هغه لوری چی نه دې غیلی وی‌نه لیری .
٦٢ ـ چی تیغ چلیږی وینی بهیږی .
٦٣ ـــ که بی ځایه زرکی نه وښکی آواز * نه صیادځنی خبرونه شهباز
سکه له‌دی خبری هسی معلومیږی ـ چی خپل غږدی هر سړی لره غمــاز
٦٤ـ که غوار اغله نغن‌په پی، که نه راغله پردی .
٦٥ـ لکه میندی هسی لونه لکه ژرندی هسی دوړه .
٦٦ـ څه رنګ چی کری هسی به ریبی .
٦٧ ـ غله په غله زده مله په مله زده .
٦٨ ـ توره په کتوده غشی په و یشتو دی .
٦٩ـ چی چنهی وی هلته غاښ نه وچی غاښ وهلته چنهی نه وی .
٧٠ ـ چی زوی و هلته شوی (لباس) نه ووچی‌شوی‌ووهلته زوی نه و.
٧١ـ منګی ... څه ولی .
٧٢ـ چیر ته کور وی هلته غږوی چی‌چیرته لوښی وی هلته غوب وی.
٧٣ـ ونی ته به چاپر یکولی که تبر لاستی دې نه وای له خپلی تنی .
٧٤ـ ریښمین که زوړشی دخره پرونی نه ځنی کاوه شی .
٧٥ـ اول زده کړه بیا کوزده کړه .
٧٦ـ دآس لته آس سپېا . (دآس دلغتی طاقت آس لری .)

۷۷ ــ چې په گوړو مري په زهروئی مه وژنه .
۸۷ــ توکړی لاړی اخیستی نه شی .
۷۹ــ له جهان سره نتلی ، نه نتلی .
۸۰ ــ پلار دې څه کول خره ئی‌خسی کول،څه ئی‌تری مو ندل خپلی جامی‌ئی
پلیتــی کړ ی .
۸۱ــ دښوغوښو ښه زومنه ده .
۸۲ ــ چې‌په سمه خوراك مومی کم بخت به‌غره له ځی.
۸۳ ــ چې غله ډیروی اوربشی‌کره‌چی ځامن‌ډیروی ودونه کــوه چــی
دنیا ډیره وی سوداگری کوه .
۸٤ــچرگ په تپ کی‌مه شیروه په تلبرکی ئی شیروه .
۸۵ ــ چې زده کړی‌په چیړی هیربه نه‌شی په پیړی .
۸٦ــپه‌خوله خوړ په نیت کوړ .
۸۷ــ داسی کوه چی مارهم مړشی او کوټ‌هم مات نه‌شی .
۸۸ ــ چې نه دې بولی مه ورځه چی‌نه دې ږغوی مه ږغیږه .
۸۹ ــ په یوی لاری دوه واره ځه په یوې‌قصی‌دوه واره مه ځه .
۹۰ــ ډیر ویل دقرآن ښه دی .
۹۱ــ له خوشی غږیده پټه خوله ښه ده .
۹۲ــ څوك چی کیوزی په‌خپلی خولی کیوزی .
۹۳ــ چې نه پوهیږی ځوانه که .
۹٤ ــ که تږی وی په خپله به اوبو له راشی .
۹۵ــ ارزان بی علته نه‌وی او گران بی قیمته نه‌وی .
۹٦ ــ چې په چکړو کی خیژی څاڅکی به‌ورپریوځی .
۹۷ــ چې د دریا په‌غاړه ځی خود به ورلو یږی .
۹۸ــ یوه خوله خو، ښه خوله .
۹۹ــ پټکی چې له‌سرنه پریوزی که په اوږوتم شی هم‌ښه دی .
۱۰۰ــ ړوند څه غواړی دوی سترگی .
۱۰۱ــ چی شپه شی ډارپه وره شی چی ورځ شی ډارپه غره شی .
۱۰۳ــ هرکار چی پوره نه‌وی داسی مه وایه چی وشه .
۱۰٤ــ شپه ترمیان خدای مهربان .
۱۰۵ــ څه تر وره پناه څه تر غره پناه .
۱۰٦ــ پسی شا د پاچا ښځی ته هم ښکنځل کیږی .
۱۰۷ ــاوښ‌ته چاویل چی‌لوړښه دی که ځوړ ،ویل‌ئی په دواړو لعنت شــه .
۱۰۸ــ منکورهم دغره لوړهم دغره .
۱۰۹ــ چې اوږه وکاږ ی ځای ئی جووت و ی.
۱۱۰ــ یوه تنهاوهلی زانه دکیږله انگو لاهم ویر یږی . (تنهاــتکه ــ تندر)

۱۱۱ـ لوی نوزونه (سیلابونه) له لویو غرونوراځی او لویو نالوته ځی.
۱۱۲ـ تر خوړلی امیدوار ښه دی .
۱۱۳ـ زهر په زهرو وژی .
۱۱٤ـ چی په پیمانه شوه خونه ئی سپیره شوه .
۱۱۵ـ گمان گمان شی ایمان پری زیان شی .
۱۱٦ـ منافق روژ تی لکه د غوبل خوله تړلی غوئی دی .
۱۱۷ـ دهرچاحلق په خپلو لاړو لوند دی .
۱۱۸ـ یوه وینځه ادله ، دادلی وینځه بله .
۱۱۹ـ غوښتل ئی په ډیر نیاز سره وی او سترول ئی خواری غواړی.
۱۲۰ـنیت بیړئ ده نیت کیږئ دهچینیت ئ‌سمیږی بیړئ ئیچلیږی ، چی نیت ئی واوړي کیږئ ئی واوړی .
۱۲۱ـ لکه چی ته ئی هسی زه یم خوری څه شی که واده یم .
۱۲۲ـ دیوه یار لپاره سل ریباره غواړه .
۱۲۳ـ په کك یاد په لك یاد .
۱۲٤ـ سودا په رضا خویښی په خوښی .
۱۲۵ـ چی ترکمرپریووت په خولو کښیوت .
۱۲٦ـ ځان ژغوره قابو گوره .
۱۲۷ـ آسونه نعلونه وهل چیندخوهم پښی ورته ونیولی .
۱۲۸ـ مارد ځان له ویری خولی اچوی .
۱۲۹ـ کال بهرب کړی تیر، خوری ستاسوی زنگون به می‌نه شی‌هیر.
۱۳۰ عمریوه خوله مړی‌نه ده چی سړی ئی تیر کړی .
۱۳۱ـ چی دزړه په هوادرومی هغه خپله سزاومی .
۱۳۲ـ چی څه رنگ ساعت داسی مصلحت .
۱۳۳ـ توپك خو نخښنه ماتوی څه لو ، خو نه کوی .
۱۳٤ـ چیندخ روغی میږی څخه ئی پورغوښو میږی ورته ویل چی هاله . دي نغاری وهلي اوس له مانه پور غواړی .
۱۳۵ـ چی آس پردی وی جگړی پردئ وی‌بیائی څه په منځ کی خیرغواړی.
۱۳٦ـ دغوړو قدر به څه وه په جهان که دریاب غوندی روان.
۱۳۷ـ په لاس ووزی ښه دی نه ترکاله لیچی .
۱۳۸ـ یوه ویل دوره خاوری بل ویل خوره خاوری .
۱۳۹ـ چی یو لاس غوړ وی بل‌تری غوړ یږی .
۱٤۰ـ درسته هغه ده چی لاس درزغله .
۱٤۱ـ که ډیره می درپسی تنده ده‌قصه به‌هغه کړم چی په‌خـــدای او‌رسول پسنده ده .
۱٤۲ـ اوگره که ښه وای په بازار کی به خرڅیدای .

١٤٣– چي چاژغل که وه ویاړو ،هغه خلاص شه له لوړو .
١٤٤– چي په خپله ورشی بیا څله ترېمرور شی .
١٤٥– چي له وخه یولرگی رزیږي ښه دی .
١٤٦– بارخرې نه شه وړی خولی ئی په خرگی لگولی .
١٤٧– موږک دشرابو گړی ته پریوت اوپیشوئی په کورکی پوښتنه کولـــه .
١٤٨– دلنډ لغړ له اوبو څه ډار دی .
١٤٩– په د و و بیړیو پښی مه ږده .
١٥٠– له تودو سوی ، سړوته پوکل کوی .
١٥١– څوك سړی وپه بنگورو ږدی نه وه ،چی روږدی شه بیائی پـــــه ږازه وراچول .
١٥٢– دتورو کار کوله سحره سره څه دی .
١٥٣– دتورو قارغوله سحره سره څه دی .
١٥٤– چی نه پیری نه خرخوی بازار ولی تنگوې .
١٥٥– چي ږیره وخریی په بریتوځنډ نه کیږی .
١٥٦– چی ترخه دی خوړلی نه وی دخوږوپه لذت به نه وپوهیږی .
١٥٧– چی په کور کی سترشوی وی غابن ئی مه گوره .
١٥٨– پټوی اوښان اوځی ټیټ ټیټ .
١٥٩– خواره دې هغه خوری چی خدای ورکړی وی .
٠٢٥– دوې توری په یوه تیکی منډلی نه شـــی .
١٦١– چی کوږ یادوی په کوږ به پیښ شی .
١٦٢– پور چی زیرنی شی هیرنی شی .
١٦٣– دمیږی چی په پیوورکولو رضانه وی نو پچی په کی کوی .
١٦٤– دنورو که له نورڅه سره دی دموږك خو ،له بنۍ سره دی .
١٦٥– ترکاته خاته ښه دی . (ترکتلو ختل ښه دی .)
١٦٦– په کور کی میږی هم بد دی .
١٦٧– خواره یازاړی سخی (خوسی) تماموی یازاړی زنکی (ځوانان)
١٦٨– دکوتانی گټه دسپی ده .
١٦٩– دتوپك ډز له نژدی لری ښه ځی
١٧٠ – د لارې ونه لغړه وی .
١٧١ –غواچي په غوجل شی ، پسي میرمن په اونل شی .
١٧٢ – تر نامه لاندې ځان په واك نه دی .
١٧٣ – یو سړی د بل سړی شیطان دی .
١٧٤ – ... کاهی دی زمینداره درب دی کاهی لاړ شی درب پاته شی .
١٧٥ – ما لا ښه کړه ، ما ماته خپله پښه کړه .
١٧٦ – چې اور ولگی لامده او وچ گډوډ سوځی .
١٧٧ – سود او زیان سره نیولی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۸ ـ آس اسان دی سنج ئې گران دی .
۱۷۹ ـخوږه گوته نه پریکولی شی نه سهولی شی .
۱۸۰ ـدښه پلار زوی مه شی .
۱۸۱ ـ شاهین چی په غوټه شی مرگ ئی هیر شی .
۱۸۲ ـ اوسپنه چې توده نه شی اوږده به نه شی .
۱۸۳ ـ اخوند غره ته نه تلو او ین جماعت ته راتلو .
۱۸٤ ـصدری پور غوښت ندرې پرې واړا وه .
۱۸۵ ـ ړومبی د وروستی پل دی .
۱۸٦ ـځنگل بی زمري نه وی .
۱۸۷ ـ سل قصې سر ئی یو .
۱۸۸ ـ اور ته چې نږدې کیږی آخر سو ځیږی .
۱۸۹ ـسپی چې غپیږی څه وینی .
۱۹۰ ـ چې اوږه نه خوری بوی ئی نه ځی .
۱۹۱ ـمخ دې ورك شه وینځی چی دوینځی . . .مینځی .
۱۹۲ ـ کټوری که مات نه شو خو چین ئی ولاړ شو .
۱۹۳ څومره خرکی دومره بارکی .
۱۹٤ ـ مړی نه خاندی چې خاندی کفن څیروی .

۱۹۹ـ مور که لیوه شی هم دزوی غوښی نه خوری .
۲۰۰ـ دم چی ډول وهی زور یی لری .
۲۰۱ـ اوبو وړی بوټی ته لاس اچوی .
۲۰۲ـ لمر په گوتو نه پټیږی .
۲۰۳ـ شکوڼ که حلال دی رنگ یی مردار دی .
۲۰٤ـ گل له گله پیدا کیږی خار له خاره .
۲۰۵ ـدوه توري په یوه تیکی منډلی نه شی .
۲۰٦ـ دحاکم کور دریاب دی چی ورپریوت پریوت .
۲۰۷ـ غله ته وایی غلا کوه کور به ته وایی بیدار اوسه .
۲۰۸ـ آس په خپل قابو ترپیږی .
۲۰۹ـ څاڅکی څاڅکی چی تولیږی لوی دریاب ورنه جوړیږی .
۲۱۰ـ څرمبنکه دپښو په شامت له مارانو ووته .
۲۱۱ـ اوږدی چاری په اوږدو لاسونو شی چی لنډوی بندوی .
۲۱۲ـ دوږی ترفهم روټه پلاو وی .
۲۱۳ـ دکبنیو تلی ډار نه شته .

۲۱٤ـ که اختر هره میاشت وای چا به اختر بالــه .
۲۱۵ـ ویړیا راغلی ویړیا تللی .
۲۱٦ـ اول طعام بیــا کلام .
۲۱۷ـ کارونه په وخت پوری موقوف دی .
۲۱۸ـ خر ځــی ښښتــن ورپســی ځــی .
۲۱۹ـ یوه هاوه هغه هم سخا وه .
۲۲۰ـ مه داسی خوږشه چی خوری دې ،مه داسی تریخ شه چی تو کیدې.
۲۲۲ـ ژرنده که دپلار ده خو په وار ده .
۲۲۳ـ چاړه که دزرو وی په نس یی څوك نه منلوی .
۲۲٤ـ دیوه لاس گوتی هم په یوه شان نه دی .
۲۲۵ـ بی گودره مــه گډیږه .
۲۲٦ـ چی تر یوی ویالی توپ کړی بله ورته اسانه وی .
۲۲۷ـ که غــم نه لری نو وزه واخلــه .
۲۲۸ـ کنزدیری خبری که که یی ملافاروق ومنې .
۲۲۹ـ خپله ژبه هم کلا ده هم بلا ده .
۲۳۰ ـفریاد له خوږو زړونو کیږی * سړی‌چی‌روغ وی ولی‌نه‌کا فریادونه .
۲۳۱ـ لوی پرهار دنیزی ښه دی زر رغیږی ولی بدپرهار دژبی په زړه داغ شی نه رغیږی .
۲۳۲ـ چی باد نه وی بوټی نه خوځــــی .
۲۳۳ـ له پیڼبی تیښتــه نــه شتــــه .
۲۳٤ـ بــی ډولــه مــه گــډیــږه .
۲۳۵ـ دنیا دمسافرو سرای دی .
۲۳٦ـاختر داسی زوی نه دی چی پټ به تیر شــــی .
۲۳۷ـ په پردی لاس مار هم مه وژنه .
۲۳۸ـ یا لویو غرو ته ځــه یا لویو کورو ته ځـــه .
۲۳۹ـ چی نه خوری له هغه باغه ، غم یی په څه خوری .
۲٤۰ـ چی ډب نه وی ادب نه وی .
۲٤۱ـ یـــا مـــړ یـــا مـــوړ .
۲٤۲ـ چی طلب یی کوی آخر به یی مومــی .
۲٤۳ـ یو ساعت دبل ساعت په شان نه وی .
۲٤٤ ـدلمدی ختی لری او به دارو دی .
۲٤۵ـ چی بد کوی کارونه هغه بد وینی خوبونــه .
۲٤٦ـ بدی دگیدړ کوه او تیپی دزمرو گرځوه .
۲٤۷ـ کومه ونه ده چی باد نه ده خوځولی .
۲٤۸ ـکاروان له ستړی مه پوښته بغیر له خیر .

۲۴۹- ورانده ترکاني لاندي .
۲۵۰- چي غواړي پري واوري .
۲۵۱- له ډکه لوښي څه توئيږي .
۲۵۲- چي نه ځي وا به دې اخلم او چي نه خوری څه دې کوم .
۲۵۳- چي غل نه اوري مل دي واوري .
۲۵۴- که شپه تياره ده لاس له خولي نه غلطيږي .
۲۵۵- خره سپيه که ګرندي يي په ښکار به څرګند شي .
۲۵۶- دزړو وزړو ته لاري دي .
۲۵۷- سترګي که غښتي دي هم دواړه کسي په زور چل کوي .
۲۵۸- څه به بزه وي څه به يي مزه وي .
۲۵۹- زيښم که زاړه شي هم له سپښسو ښه دي.
۲۶۰- روپۍ که وړه ده په تول پوره ده .
۲۶۱-چي ملا وايي هغه کړه اوچي ... کوي هغه مه کړه .
۲۶۲- په وچو اوبو ژرنده نه چليږي .
۲۶۳- ژرنده داوبو په زور غرېږي .
۲۶۴- بي کنګاشه به هيڅ په لاس وانه خلي چي خبروي دکنګاش له برکته .
۲۶۵- خت په خت پوري نيســه .
۲۶۶- بي له دي چي نامرادي ته ورسيږي ګنبه نشته **ومراد** ته رسيده.
۲۶۷- خپله شا په خپلو نوکونو ښه ګريږي .
۲۶۸- او ګره دې وي توده دې وي .
۲۶۹- چت ته جوړ کړه نقش له ما پرې غواړه .
۲۷۰- نوك ځاي کړه له نوك نه به دسوك ځاي وشي .
۲۷۱- پردي دستار په سر ، دمار تړل دي .
۲۷۲- سترګ کوږ ته ريبار غواړه سترو غروته لار غواړه .
۲۷۳- چي نيم غوئي له پوسته شه وروسته دپښو پريکول ورپه يادشول.
۲۷۴- يو خورم بــل پخــوم .
۲۷۵- بلا چي پرته وي هومره ښه وي .
۲۷۶- اوبه چي تر سر واوري څه يو ګز څه دوه ګزه .
۲۷۷- اول ملګري بيا لار غواړه .
۲۷۸- ميښي ! ميښي ! که ديوه غره نه يو ، ديوی بيشي .
۲۷۹- له کندباسي خولي بي اختياره لاړي بهيږي .
۲۸۰- له هر چا سره خبري دهغه دعقل په اندازه سره کوه .
۲۸۱- کوز وي که پاس وي خو چي په لاس وي .
۲۸۲- خپل ګريوان دبل په لاس کي مه ورکوه .
۲۸۳- ميږيه ميږيه دا سردي ولي غټ دی دعقل له زوره داملا دې ولي

نړۍ ده‌دوسلی له‌ زوره‌دا ... دې ولی غتبه ده میړونه په ... کی خبری نه کوی .
۲۸۵ چی دوړ شی سوړ شی .
۲۸۶ـ مارچی‌سوری‌ته ورشی‌نوسمیږی ته دښمن‌په سرپرت یی‌نه سمیږی .
۲۸۷ـ بوړی غاړی سندرې ویلی نه * شـــی
۲۸۸ـ بلا له هغی پاخی چی‌یی کړنگ له پوزی خاځی .
۲۸۹ـ په نبه یی‌ونیسه مرک به به راضی شی .
۲۹۰ـ مرغلری په غوجل کی مه غورزوه .
۲۹۲ـ سپینه ږیره په کارنده چی زړه تور وی .
۲۹۳ـ سترگی له سترگو نه شرمیږی .
۲۹٤ـ کله کله مسخری دایمان زیان وی .
۲۹٥ـ له ... سپی نه چا پوښتنه وکړه‌چی‌په لارکی‌څوك درسره ښه ‌وو، ورته ویی‌ویل‌چی‌تول‌ښه ووخو بلامی‌دې‌په خپل قوم پر یوزی .
۲۹٦ـ ښه دی هغه ترخه چی وروسته وی خواږه .
۲۹۷ـ داغ په سپینه جامه لگی .
۲۹۸ـ دیو له خپل سیوری ویریږی .
۲۹۹ـ غله ته هر بوتی سړی دی .
۳۰۰ـ غر، غر لره زر تر پ مه کوه .
۳۰۱ ـ برت په لړی بانی په سړی نښلی .
۳۰۲ ـ گنده‌یری‌که دگلاب غوندی گل لری په دی گلاب نه شه .
۳۰۲ـ پیشو هومره درویشه ، چی‌په پیونه د ه‌پیشه .
۳۰٤ـ اخوند گرمولم زه نه گرمیدم .
۳۰٥ـ دگیدړ استازی گیدړ وی دزمری زمری .
۳۰٦ـ پښی هغه ځای ته ځی چی زړه ورځـی .
۳۰۷ـ توره که تیره وی په گذار به خرگنده شی .
۳۰۸ـ که وریځ توره ده او به سپینی تری راووری .
۳۰۹ـ له سترگو لیری له زړه لیری .
۳۱۰ـ چی له هر چاسره اوسی له هغو به برخه یوسی .
۳۱۱ـ پردی خواږه خواږه دی .
۳۱۲ـ چی تیر شی قدر یی بر سیر شی .
۳۱۳ـ بلاوه برکت یی نه وه .
۳۱٤ـ وړل دکانړو دلویو غرونو له سرونو په سرښه دی‌دهرچا له منتونو
۳۱٥ـ قصه چی په سنده‌وی هغه له خونده وی .
۳۱٦ـ چی لږخوری هغه تل خوری چی‌ډیر خوری هغه گنډمیر خوری .
۳۱۸ـ چی په سریی چاړه شی خدای یی‌په زړه شـــی
۳۱۷ـ زیاته ونه چی‌پری کیږی زیاتیږی .

٣١٩ـ برخه کومه بدهده چی وربنکاره ئی کړی او ورئی نه کړی .
٣٢٠ـ اوړه چی خمیره شی هرڅوك کوتی کی وهـــی
٣٢١ـ منګیهسی مات وډبلې ئی بانه شوه .
٣٢٢ ـ دبنجخو له حاله میږی پوښته .
٣٢٣ـ ویشلی دغوړولایقی دی .
٣٢٤ـ خواږه هاله خوره‌چی نعمت شی‌اوبه‌هاله‌چښه چی شربت شی .
٣٢٥ـ چی‌په مرغانو قلنګ راشی نوقطبیږوایی‌چی‌موږك یم اوچی‌په موږکانو راشی نووایی چی قطبیږیم .
٣٢٦ـ لاس چی مات شی غاړی ته ځـــــی .
٣٢٧ ـ زوی او لور مور او پلارته ژاړي .
٣٢٨ـ خر به څه وی چی بار نه وړی .
٣٢٩ـ ستاپه ترغ کی‌هم ورړی ښوری .
٣٣٠ ـ دسندا ورته میښه ده .
٣٣١ ـ زمایی په اسلام کی شك دی اودی مریدان نیسی .
٣٣٢ـ یوپسی رسیدی نه‌شه‌اوبل ورته‌ویل چی‌تری تیرشه اوپری‌راو ګرزه .
٣٣٣ ـ چیرته خرچیرته . . . .
٣٣٤ـ دګوډی خوله خلاصه شوه او دړدنو لارو شوه .
٣٣٥ـ خدای خبردی چی اوښ به په کومه ګونده چوکیږی .
٣٣٦ـ پیشو چی خوب وینی خو موږك په خوب کی وینی .
٣٣٧ ـ دهیري زوی به هیري پسی ځی‌دوزي زوی به په وزي پسی ځی .
٣٣٨ ـ پرسیدلی په خپلی . . . خلاصیږ ی .
٣٣٩ـ کبان کبان په اوبو کی سره وینـی .
٣٤٠ـ چیرته ګنجی چیرته سالو .
٣٤١ ـ په دودو راپسی ځغلی درجاوزی کردی خپلی .
٣٤٢ـ مادرپسی مټ نه تالا ځان رانه غټ نه .
٣٤٣ـ نه باز یی نه باښه په‌دی خوشی خلق‌کی ناست‌یی غوښی خوره.
٣٤٤ـ وطن دونددی بادشاه ړوند دی .
٣٤٥ـ له ړندو سترکو نو باسی .
٣٤٦ـ خرمی هم شته خربه می‌هم شه .
٣٤٨ ـ وبه‌دی شوکوم خودپیازو پنده به دي‌په سرنه وی .
٣٤٧ ـ موټ دي راوړی‌لاخاندی .
٣٤٩ـ چی لړې می، لړم به دې ، چی‌لړې می لړم به دې .
٣٥٠ـ نه دځان دساتلو وی نه دیار .
٣٥١ـ اوښانو نه ژړل بوریو ژړل .

۳۵۲ـ خپله ښنه یې پخپله په تبر ووهله ·
۳۵۳ ـ کیدړ په ونه ختی نه شه ویل یې چې ترخه ده ·
۳۵٤ـ آسمان په لوټو ولی ·
۳۵۵ـ بر بند له لاری غړیږی او وږی له لاری نه غړیږی ·
۳۵٦ـ یوه ورځ دوه ئی سیوری ·
۳۵۷ـ دپاچاهانو خوب په مېږتانه دی ·
۳۵۸ـ دبیزو ورور دی په خپله پرهارلویوی ·
۳۵۹ـ تراټ ښه دی که متروکه ، لعنت شه په دواړوه توکه ·
۳٦۰ ـچی څه رنګ تاړه هسی یی کربوړه ،چی څنګ غرهسی ئی غرڅه ·
۳٦۱ـ په خپله پوزکی بلا راغله بوچکی ·
۳٦۲ـ زوړ شوی مسلمان نه شوی ·
۳٦۳ـ رامه شیدغم کاروانه سوددی نه راوړبی زیانه ·
۳٦٤ـ خوبچیزوړ شی بالښت نه غواړی زړهچیمینشیښایست نه غواړی·
۳٦۵ـ له ماتی لندی دوه کسه ویریږی ·
۳٦٦ـ نه دې نژدی کتی شم نه دې لېری پریښودی شم ·
۳٦۷ـ دغله په ږیره خس وی ·
۳٦۸ـ پلاردی سوارومړکړو که پلیو! چیزماله ښیووتڅه شیچیچامړکړو·
۳٦۹ـ همیشه دکنجی له سره پخه رژی ·
۳۷۰ـ کوړك کوړك دلیکوی او هګی بل کلی اچوی ·
۳۷۱ـ شنی په غلانه چیچل کیږی ·
۳۷۲ـ دبیدیا سپی راغلل دکلی سپی ئی وشړل ·
۳۷۳ـ کوڼ په یوه خبره دوه واره خاندی ·
۳۷٤ـ لکه لیونی سپی ځان ته خولی اچوی ·
۳۷۵ـ لکه دمرداری سپی یو په بل خولی لګوی ·
۳۷٦ـ پك په سر ږمنځ وهله وینی یی پرمخ راغلی ·
۳۷۷ ـدال دکیندې ښه دی تیغ دفرنګی ·
۳۷۸ـ چابلا نه ویلچی ته به راشی که زه درشم ویل یېچی ته مه راځه زه بــه درشـــــم ·
۳۷۹ـ ماپه روزی پسی مه وګرزوی روزی په ماپسی وګرزوه ·
۳۸۰ـ څه لوړو څه دپك سرلغړو ·
۳۸۱ـ کندهیری میپه تلکی زښتو ، اودیپه خولیپوری رانه ودریده
۳۸۲ـکه زه نه وایم زمادامانه ښه به ووایی ·
۳۸۳ـ چیری خوله چیری څنګل ·
۳۸٤ـ سپی هدوکی خوری خپلو کولمو ته نه ګوری ·
۳۸۵ـ داسی خبری وکړی چی دخرو تبی شی ·

۳۸٦ ـکه څه وایم کلی‌دی که څه نه وایم دخانی زوی روی دی .
۳۸۷ـ بی ځایه خندا ژړا ده .
۳۸۸ـ څوك چی‌تاته وایی غوږ دی‌سپی یوړو نوته به په سپی پسی
ځغلـی که خپل غوږ ته به لاس ورووړی .
۳۸۹ ـلکه نرکچوردی دلونډ خوند بدوی .
۳۹۰ ـنه به دی‌ځاځکی سوړ که ، نه به دی خځو زکی موړکه .
۳۹۱ ـاوبه راځی له پاسه ښکته په ژړا ژاړي له فراقته چی لاړولاړو بیا
به رانه شو ارمان ارمان تیره ساعته .
۳۹۲ـ ړوند اوکوڼ ، پك اوشل په هرځای‌کی چی کښینی کوی‌خلل.
۳۹۳ـ چی مور میره شی پلار پلنـدر شی .
۳۹٤ خره جولارا باله جولاخر ورباله ، لیوه خبره شه خریی یړق وخیره.
۳۹۵ ـ دتپل هوسی داخوی چی‌ته لری ښه یی نه لری وانبه دسمی خوری
هوا د غره لری یوه ورځ به په هسی ښکاری وا ووړی چی خپل بدن به په
وینو ولړی .
۳۹٦ـ څه غر تور ؤ څه لړو تور که .
۳۹۷ ویښته می ځیری کول کسی می ووتل .
۳۹۸ـ بد ویل دځـان دی .
۳۹۹ ـچی باران نه وه توی وچوه چی وشه څپرونه یی توی ته یووړل .
٤۰۰ـ برگ که بار دی خویو ساعت په کار دی .
٤۰۱ ـدیوه اصل دیوه فصل ته ساهو شوی زه کم اصل .
٤۰۲ـ په ړندو کی دیوی سترکی خښتن پاچا دی .
٤۰۳ چی‌له مکی لیری ووحج یی‌وشه چی‌مکی ته نږدی‌ووله حج نه پاته شول.
٤۰٤ـ په مار چی اجل ورشی په لاری برابر شی .

PROPERTY OF ACKU 1508

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library